

AYT

## EDEBİYAT DEFTERİ

**Sevgili Öğrenciler,**

FAZ Serisi; eğitim-öğretim hayatınızın her anında sizinle olmaya, daha etkili yöntemlerle sizleri hayata ve sınavlara hazırlamaya devam ediyor. Tecrübeli kadromuz tarafından titiz ve yoğun bir çalışmayla hazırladığımız bu **"FAZ Defter Serisi"** sizi adım adım başarıya ulaştıracak.

**"Defter Serisi"nde Neler Var?**

Defterimizde, tüm bilgileri bir arada vermek yerine daha etkili ve kalıcı öğrenmeniz için **"FAZ'lara"** ayırdık. Her FAZ'da önce konuyu öğrenecek, sonra örneklerle öğrenmenizi pekiştirecek, en sonda da neleri öğrenip öğrenmediğinizi kontrol etmek için hazırladığımız testlerle kendinizi sınavacaksınız. Sayfalarda sizin için bıraktığımız boş yerlere konuyla ilgili kısa notlar yazabilirsiniz. Kitapta yer alan örnek ve soruların çözümlerine de sizin için hazırladığımız dijital ortamlardan her an ulaşabilirsiniz.

Geleceğinizi inşa ettiğiniz bu yolda, size bir nebze olsun katkıda bulunabilmenin verdiği mutlulukla hayat boyu başarılar dileriz.

# İçindekiler

FAZ - 01 Öğretici Metinler .....	4 – 11
FAZ - 02 Sözlü Anlatım .....	12 – 15
FAZ - 03 Şiirde Yapı ve Tema .....	16 – 25
FAZ - 04 Söz Sanatları .....	26 – 35
FAZ - 05 Konusuna Göre Şiir Türleri .....	36 – 41
FAZ - 06 Olay Çevresinde Gelişen Edebî Metinler .....	42 – 49
FAZ - 07 İslamiyet Öncesi Türk Şiiri .....	50 – 59
FAZ - 08 Geçiş Dönemi Şiiri .....	60 – 67
FAZ - 09 Anonim Halk Şiiri .....	68 – 73
FAZ - 10 Âşık Şiiri .....	74 – 83
FAZ - 11 Tekke Şiiri .....	84 – 93
FAZ - 12 Divan Şiiri .....	94 – 101
FAZ - 13 Divan Şiiri Temsilcileri .....	102 – 111
FAZ - 14 I. Dönem Tanzimat Şiiri .....	112 – 117
FAZ - 15 II. Dönem Tanzimat Şiiri .....	118 – 123
FAZ - 16 Servetifünun ve Fecriati Şiiri .....	124 – 133

FAZ - 17	Millî Edebiyat Şiiri .....	134 – 141
FAZ - 18	Öz Şiir - Millî Edebiyat Zevk ve Anlayışını Sürdüren Şiir .....	142 – 155
FAZ - 19	Serbest Nazım ve Toplumcu Şiir - Garipçiler .....	156 – 167
FAZ - 20	II. Yeni ve Sonrasında Türk Şiiri .....	168 – 177
FAZ - 21	Türkiye Dışındaki Türk Sanatçılar ve Eserleri .....	178 – 181
FAZ - 22	Tanzimat'tan Millî Edebiyat'a Hikâye .....	182 – 187
FAZ - 23	Cumhuriyet Dönemi'nde Hikâye .....	188 – 197
FAZ - 24	Tanzimat ve Servetifünun Romanı .....	198 – 205
FAZ - 25	Millî Edebiyat Romanı .....	206 – 213
FAZ - 26	1923 - 1950 Cumhuriyet Romanı .....	214 – 219
FAZ - 27	1950 ve Sonrası Cumhuriyet Romanı .....	220 – 227
FAZ - 28	Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Tiyatro .....	228 – 235
FAZ - 29	Edebî Akımlar .....	236 – 245
FAZ - 30	Batı Edebiyatı .....	246 – 259
FAZ - 31	Türk Edebiyatında İlkler .....	260 – 265
FAZ - 32	Türk ve Dünya Edebiyatından Eser Özetleri .....	266 – 285

## ÖĞRETİCİ METİNLER

Öğretici metinler bilgi ve haber vermek, ikna etmek, kanıları değiştirmek, uyarmak, düşündürmek, yönlendirmek, tanıtmak gibi amaçlarla yazılan metinlerdir. Ele aldığı konuya göre çeşitli tür- lere ayrılır. Bu türlerin hepsinin konuyu ele alış biçimi ve üslubu farklılık gösterir.

**Tarihi Metinler:** Tarih olaylarının ele alındığı, anlatıldığı metinlerdir.

**Felsefi Metinler:** Felsefi konuları ve felsefenin varlık, bilgi, değer gibi konularını ele alan metinlerdir.

**Bilimsel Metinler:** Bilimsel araştırmaları açık ve kesin bir dille, de- lillere dayanarak anlatan metinlerdir.

**Gazete Çevresinde Gelişen Metinler:** Makale, deneme, sohbet, fıkra, eleştiri, röportaj, haber yazısı gibi gazete çevresinde oluşan metinlerdir.

**Kişisel Hayatı Konu Alan Metinler:** Hatıra (anı), gezi yazısı, bi- yografi, otobiyografi, mektup, günlük gibi kişisel hayatla ilgili olan metinlerdir.

## A. GAZETE ÇEVRESİNDE GELİŞEN METİNLER

### 1. DENEME

- Bir yazarın, herhangi bir konuda kesin yargılara varmadan kendi kişisel görüş ve düşüncelerini kendi kendisiyle konu- şuyormuş gibi serbestçe ortaya koyduğu bir yazı türüdür.
- Okurlara hoşça vakit geçirttiği, onları avutup oyaladığı gibi bir- takım gerçekleri de öğretir.
- Denemeci; söylediklerini kanıtlama, belgeleme yoluna gitmez. Öne sürdüğü düşünceyi ya da düşünceleri kesin sonuçlara bağlamaz.
- Denemelerin inandırıcılığını, yazarların içtenliği sağlar. Dene- meci, bir dil ustasıdır.
- Türün ilk büyük ustası Fransız yazar Montaigne'dir.
- Deneme türü edebiyatımızda Tanzimat sonrasında görülmeye başlanmıştır. Ancak asıl gelişmesini Cumhuriyet Dönemi'nde göstermiştir. Türk edebiyatında ilk deneme kitapları arasında, Ahmet Haşim'in *Bize Göre*, *Gurabahane-i Laklak*; Ahmet Ra- sim'in *Eşkâl-i Zaman*, Refik Halit Karay'ın *Bir Avuç Saçma*, *Bir İçim Su*, *İlk Adım*, *Üç Nesil Üç Hayat*, Falih Rıfki Atay'ın *Niçin Kurtulmak*, *Pazar Konuşmaları* gibi kitaplarını saymak müm- kündür.
- Türk edebiyatında deneme türü, genellikle şair, romancı ya da hikâyeci kimliği öne çıkan sanatçılar tarafından ortaya konan ürünlerden oluşmaktadır. Birinci derecedeki özelliği "deneme- ci" olan yazar sayısı oldukça azdır. Nurullah Ataç, Ahmet Ha- şim, Sabahattin Eyüboğlu, Suut Kemal Yetkin, Mehmet Kaplan, Nurettin Topçu, Salah Bırsel, Enis Batur, Cemil Meriç, Nermi Uygur bunlardan birkaçıdır.

### 2. MAKALE

- Herhangi bir konuda belli bir görüşü, belli bir düşünceyi savu- nan yazılardır.
- Bunlara iddia ve tespit yazıları da denir. Gazete ve dergi yazı- larıdır. Nesnel nitelikli yazılardır.
- Makale; okurları bilgilendirmek, onlara kimi gerçekleri öğret- mek için yazılır. Yazar düşüncesini kanıtlamaya ve savunmaya çalışır.
- Yalın ve yoğun bir anlatımı vardır. Kişisel görüşlere yer veril- mez, yani tarafsızlık esastır.
- Makale belirli bir alandaki uzmanlığın ürünüdür.
- Edebiyatımızın ilk makalesi Şinasi'nin *Tercüman-ı Ahval Mukaddimesi*'dir.
- Edebiyatımızda öne çıkan diğer makaleler şunlardır : *Edebiyat ve Hukuk* (Hüseyin Cahit Yalçın), *Şiir ve İnşa* (Ziya Paşa), *Yeni Lisan* (Ömer Seyfettin), *Kara Bir Gün* (Süleyman Nazif) ...

### 3. FIKRA (KÖŞE YAZISI)

- Fıkra; gazete ve dergilerin belirli sütunlarında yayımlanan, güncel, siyasal ve toplumsal sorunları ele alan, bunları ayrın- tılara inmeden işleyen, başlıklı, imzalı yazılara verilen addır.
- Edebiyatımızda fıkra yazarlığı Şinasi'nin 1860 yılında çıkarma- ya başladığı "Tercüman-ı Ahval" gazetesinde yazdığı yazılarla başlamıştır.
- Çoğunlukla bir günlük ömrü vardır. Anlatımı yalındır.
- Ele alınan sorun girişte söylenir. Sonra açıklanır. Açıklanırken de kanıtlama, doğrulama yoluna gitmek zorunlu değildir.
- Fıkralar toplumsal, siyasal, kültürel gerçekleri ortaya dökme; bu yolla kamuoyunu oluşturma ve yönlendirmeyi amaçlar. Yer yer nükteli sözler kullanılır.
- Fıkralarda yazar kendi görüşlerini ortaya koyar.
- Günlük konuşma diliyle yazılır; nükteli ifadelere yer verilir.
- Ahmet Rasim, Falih Rıfki, Ahmet Haşim, Burhan Felek, Falih Rıfki Atay, Haldun Taner... bu alandaki ünlü yazarlarımızdır.
- Ahmet Rasim'in *Şehir Mektupları*, *Eşkâli Zaman*, *Muharrir Bu Ya*; Falih Rıfki Atay'ın *Eski Saat*, *Çile*; Orhan Seyfi Orhon'un *Kulaktan Kulağa* adlı eserleri bu türün önemli örnekleri arasın- dadır.

Örnek



(1984 - ÖYS)

01

“Ben gazetede ki köşemde roman eleştirileri yapmam. Zaten bu köşenin görevi de eleştiri değildir. Amacım, okuyucuya bazı günlük sorunları tanıtmak, bu sorunlar hakkında düşüncelerimi, derinliğe inmeden, kanıtlamaya kalkmadan söylemektir. Kısa, yoğun, gün-  
birlik yazılardır bunlar.” diyen bir sanatçının özellikle hangi türde yazdığı söylenebilir?

- A) Mektup
- B) Fıkra
- C) Deneme
- D) Makale
- E) Anı

Çözüm:

#### 4. SOHBET (SÖYLEŞİ)

- ⊙ Sohbet, bir konuda derinleşmeden bilgi veren, yazarın kendi düşünce ve görüşlerini okurlara aktarmaya yarayan, konuşma tarzında yazılan yazılardır.
- ⊙ Yazar, karşılıklı konuşma havası içinde düşüncesini okuyuculara onları sıkmadan, ayrıntılara girmeden anlatır.
- ⊙ Sohbet yazıları, bir düşünceyi açıklayan, geliştiren yazılardır. Sohbetlerde daha çok okurların ilgisini çeken günlük olaylar konu edilmelidir.
- ⊙ Okuyucuya verilmek istenen bilgi ve düşünceler, kısa yoldan, derli toplu verilmelidir. Yeri geldikçe konuyla ilgili fıkra, halk deyi mi, atasözü, vecizeler kullanılmalıdır.
- ⊙ Okura verilmek istenen düşüncenin işlenmesini kolaylaştırmak için, konu ile ilgili sorular sorulup cevaplandırılmalıdır. Giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden meydana gelir.
- ⊙ Önemli temsilcileri ve örnekleri Ahmet Rasim, *Ramazan Sohbetleri*; Suut Kemal Yetkin, *Edebiyat Söyleşileri*; Şevket Rado, *Eşref Saat*; Melih Cevdet Anday, *Dilimiz Üzerine Söyleşiler*; Nurullah Ataç, *Karalama Defteri*...

## 5. HABER YAZISI

- ⊙ Gazete ve dergilerde, radyo ve televizyonlarda belli zaman aralıklarıyla sunulan bültenlerde halka duyurulmak üzere yayımlanan yazılara “haber yazısı” denir.
- ⊙ Bir haberin yorum yapmadan halka duyurulması amacıyla hazırlanan yazılardır. Haber yazılarında 5N 1K’de yer alan sorulara (ne, niçin, nasıl, nerede, ne zaman, kim) verilen cevaplarla metin genişletilir.

## 6. RÖPORTAJ

- ⊙ Bir olay ya da durumu yerinde gezip görme, inceleme, araştırma, soruşturma yoluyla yansıtan gazete ve dergi yazılarına “röportaj” denir. Röportaj bir bakıma, haberin genişletilmiş ve yorum katılmış hâlidir.
- ⊙ Röportajda gerektiğinde fotoğrafın ve çeşitli belgelerin tanıklığından, desteğinden yararlanır.
- ⊙ Röportaj her şeyden önce bir gazete yazısı olduğu için seçilen konunun ilginç ve güncel olması gerekir.
- ⊙ Edebiyatımızda ilk röportaj örneklerini Ruşen Eşref Üneydin “Diyorlar ki” ve “Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal ile Mülakat” adlı eserleriyle vermiştir. Yaşar Kemal’in “Bu Diyar Baştan Başa” adlı eseri bu alandaki diğer önemli bir eserdir.

## 7. MÜLAKAT (GÖRÜŞME)

- ⊙ Herhangi bir sosyal konu ya da sorun üzerinde, uzman kişi ya da kişilerle yapılmış konuşmaları yansıtan yazı türüne denir.
- ⊙ Toplumun tamamını ya da bir kısmını ilgilendiren her alanda “görüşme” yapılabilir. Bu tür yazılar, genellikle gazete ve dergilerde yayımlanmak için hazırlanmaktadır.

## 8. ELEŞTİRİ

- ⊙ Sanat, edebiyat ya da düşünce yapısının içeriğini, değerli ve değersiz yönlerini, belgelere ve örneklerle bağlayarak belirten yazı türüdür. Açıklama, aydınlatma ve değerlendirme eleştirinin temel işlevidir.
- ⊙ Uzmanı olduğu konu üzerinde eleştiride bulunanlara eleştirmen denir. Eleştirmen yapıtı değerlendirirken “Beğendim!” ya da “Beğenmedim!” “Hoşuma gitti!” ya da “Hoşuma gitmedi!” gibi öznel yargılardan kaçınır.

- ⊙ Bunun yerine belirli ölçütlere bağlı kalarak yapıta, o ölçütlerle bakar. Değerlendirmesini nedenlere, gerekçelere yaslandırır.
- ⊙ Eleştiride terimsel bir dil kullanılmalıdır. Eleştiri, sanatçıya dönük, okura dönük eleştiri olmak üzere türlere ayrılır.
- ⊙ Türk edebiyatının ilk eleştirisi Namık Kemal’in *Tahrir-i Harabat*’dır. Recaizade Mahmut Ekrem’in *Takdir-i Elhan*, Muallim Naci’nin *Demdeme*’si diğer önemli eleştirilerdir.

## B. KİŞİSEL YAŞAMI KONU EDİNER METİNLER

### 1. GÜNLÜK

- ⊙ Günlükler, bir kişinin önemli ve kayda değer bulduğu olayları, gözlem, izlenim, duygu, düşünce ve hayallerini günü gününe tarih belirterek yazdığı yazı türüdür.
- ⊙ Yaşanan olayların, izlenimlerin günü gününe yazılması ile oluşur. Birinci kişi ağzından yazılmış kısa ve özlü yazılardır.
- ⊙ Türk edebiyatında Nurullah Ataç “Günce” adlı eseriyle türün başarılı örneklerini vermiştir.
- ⊙ Bu türde öne çıkan diğer eserler şunlardır: *Günlük* (Salah Birsal), *Kuşları Örtünmek* (Salah Birsal), *Geçmişin Kuşları* (Oktay Akbal), *Gündökümü* (Tomris Uyar)...

### 2. ANI (HATIRA)

- ⊙ Anı, bir kimsenin yaşamı boyunca başından geçen ya da tanık olduğu önemli olaylar, tanıdığı kişiler üzerine yazdığı yazıdır.
- ⊙ Yaşanmış olanları anlatır. İnsan belleğinde iz bırakan olay ve olguları anlatır. Tarihsel gerçeklerin öğrenilmesine katkı yaptığı için tarihçilere ışık tutar.
- ⊙ Yazarın unutulmasını istemediği gerçekleri kalıcı kılar. Kişisel yargılar ve yorumlarla verilir.
- ⊙ Eski Yunan edebiyatında Ksenophon (M.Ö.427-355)’un “Anabasis” adlı eseri ilk anı örneklerinden sayılır. Saint Simon, Chateaubriand Batı’da anı türünün önemli yazarlarındandır.
- ⊙ Türk edebiyatında anı türünün en eski örneği ise 16. yüzyılda Babür Şah’ın *Babürname* adlı eseridir. Ziya Paşa’nın *Defter-i Amal*, Muallim Naci’nin *Ömer’in Çocukluğu*, Halit Ziya Uşaklıgil’in *Saray ve Ötesi* ile *Kırk Yıl*; Halide Edip Adıvar’ın *Mor Salkımlı Ev* ile *Türk’ün Ateşle İmtihanı*; Yakup Kadri’nin *Anamın Kitabı*, Zoraki Diplomat ve *Politikada 45 Yıl*; Falih Rıfkı Atay’ın *Çankaya* adlı eserleri edebiyatımızda bu türün tanınmış örneklerindedir.

## Bilgi Kutusu



- ⊙ Anı ile günlük (günce) birbirine karıştırılmaktadır. Karıştırmak için aralarındaki şu farklara dikkat etmek gerekir:
- ⊙ Günlükte (günce) olayın yaşandığı gün, tarih atılarak yazılır. Anı ise üzerinden belli bir süre geçtikten sonra yazılır.
- ⊙ Günlük (günce) sadece olayı yaşayan kişi tarafından yazılır, başkası işe karışmaz. Anı ise yaşayan tarafından yazıldığı gibi yaşayanın yakını tarafından da yazılabilir.

### 3. BİYOGRAFİ (YAŞAM ÖYKÜSÜ)

- ⊙ Edebiyat, sanat, siyaset, askerlik, spor... gibi alanlarda ün kazanmış kişilerin yaşamını anlatan yazılara "biyografi" denir.
- ⊙ Biyografi yazma, birtakım ön çalışmalar yapmayı gerektirir. Biyografi yazacağımız kişiyle ilgili belgeleri, kaynakları tarayıp bunlardan bilgi toplama, bu türde yazmanın ilk adımdır. Biyografi, toplanan bu bilgilerin birbiriyle karıştırılıp o kişinin bütün yönleriyle tanıtılmasıdır. Biyografi yazarı gerçeklere bağlı kalmalıdır.
- ⊙ Biyografinin dünya edebiyatındaki ilk örneğini Plutarkhos vermiştir. Bu türün divan edebiyatındaki benzerine tezkire denir. Edebiyatımızdaki ilk tezkire örneği Ali Şir Nevai'nin *Mecalisü'n Nefais*'idir. Latifi'nin *Tezkiretü'ş Şuara'sı* diğer önemli bir tezkiredir.

### 4. OTOBİYOGRAFİ (ÖZ YAŞAM ÖYKÜSÜ)

- ⊙ Sanat, edebiyat, siyaset ya da başka alanlarda ün kazanmış bir kişi, kendi yaşam öyküsünü kendi ağzından anlatıyorsa buna "otobiyografi" (öz yaşam öyküsü) denir.
- ⊙ Otobiyografi, biyografinin tüm özelliklerini taşır. Farklı olarak her şey, anlatanın ağzından öğrenilir.

### 5. MEKTUP

- ⊙ Mektup, bizden uzakta olanlarla kâğıt üzerinde yaptığımız bir konuşmadır. Başlangıçta salt bir iletişim aracıyken sonra yazılı anlatım türleri içinde özgün bir yer kazanmıştır. Mektupların özel mektuplar, edebi mektuplar, iş mektupları gibi türleri vardır.
- ⊙ Fuzulî'nin eleştiri içerikli *Şikâyetname*'si, Reşat Nuri'nin *Bir Kadın Düşmanı* romanı ile Goethe'nin *Genç Werther'in Acıları* romanı mektup biçiminde yazılmıştır.
- ⊙ Cahit Sıtkı Tarancı'nın *Ziya'ya Mektupları* türün diğer önemli eseridir.

### 6. GEZİ YAZISI (SEYAHATNAME)

- ⊙ Bir yazarın yurt içinde ya da yurt dışında gezip gördüğü yerlerin ilgi çekici yanlarını okurlarına anlattığı yazı türüdür.
- ⊙ Gezi yazıları gezip görmenin, gözlem gücünün ürünüdür. Okuyanda gezip görme isteği uyandırır.
- ⊙ Gezi yazarları, okurun çevresinde bulunan her gün gördüğü şeylerden değil, ilgi çekici şeylerden söz eder.
- ⊙ Güzel, tatlı, çekici bir dil ve anlatıma sahiptir.
- ⊙ Dünya edebiyatının en önemli seyahatnameleri arasında 13. yüzyılda yayımlanmış Marco Polo'nun Uzak Doğu izlenimlerini içeren *Seyahatname*'si ve 14. yüzyılda yaşamış Arap gezgin İbni Batuta'nın İslâm dünyası gezilerini konu edinen *Seyahatname*'si yer alır.
- ⊙ Edebiyatımızda ilk gezi kitabı ünlü denizcilerimizden Seydi Ali Reis'in *Miratü'l Memalik (Ülkelerin Aynası)* adlı yapıtıdır. Ayrıca Evliya Çelebi'nin *Seyahatname* adlı on ciltten oluşan yapıtı bu türün başarılı bir örneğidir.
- ⊙ Ahmet Haşim'in *Frankfurt Seyahatnamesi*, Cenap Şahabettin'in *Hac Yolunda, Avrupa Mektupları, Suriye Mektupları*, Falih Rifki Atay'ın *Bizim Akdeniz, Denizaşırı*, Ahmet Mithat Efendi'nin *Avrupa'da Bir Cevelan*, Reşat Nuri Güntekin'in *Anadolu Notları* bu türün en başarılı diğer örneklerindedir.

## Örnek



02

----, yazarın gezip gördüğü yerlerin dikkat çekici yönlerini, geleceklerini, yaşam biçimini, tarihi, coğrafi, ekonomik ve sosyal özelliklerini kendine has tutumuyla anlattığı yazılardır. Edebiyatımızda bu türün ilk örneğini ünlü denizcilerimizden ----, ---- adlı yapıtıyla vermiştir.

**Bu parçada boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?**

- Gezi yazısı – Evliya Çelebi – Seyahatname
- Gezi yazısı – Ahmet Haşim – Frankfurt Seyahatnamesi
- Gezi yazısı – Seydi Ali Reis – Miratü'l Memalik
- Anı – Falih Rifki Atay – Çankaya
- Anı – Ziya Paşa – Defter-i Amal

**Çözüm:**

1. Alanlarında tanınmış uzman kişilerle onların yaşamları, çalışmaları, yapıtlarıyla ilgili yazı veya merak edilen herhangi bir konuda, soru cevap olarak yapılan karşılıklı konuşmaların yazıya geçirilmesiyle oluşturulan yazılara ---- denir. ---- ise bir yerin veya kurumun gezilerek orada görülenlerin yorum ve fotoğraflarla desteklenerek kaleme alındığı yapıtlardır.

Bu parçada boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıda verilenlerden hangisi getirilmelidir?

- A) biyografi - Gezi yazısı
- B) mülakat - Röportaj
- C) anı - Gezi yazısı
- D) sohbet - Mülakat
- E) röportaj - Mülakat

2. Aşağıdakilerden hangisi haber yazısının özelliklerinden biri değildir?

- A) Halka duyurulmak için hazırlanan yazılardır.
- B) Haber yazıları tarafsız olmalı, yorumdan kaçınılmalıdır.
- C) 5 N 1 K'de yer alan sorulara verilen cevaplarla genişletilir.
- D) Anlaşılır, akıcı, açık bir dil kullanılmalıdır.
- E) Bu tür yazıların belli bir planı yoktur.

3. Aşağıdakilerden hangisinde boş bırakılan yere ayraç içindeki sözcük getirilirse tanım yanlış olur?

- A) ---- yazarın, bir konu üzerinde kanıtlama amacı gütmekten kendi kendisiyle konuşuyormuş gibi samimi bir anlatımla kaleme aldığı yazı türüdür. (Makale)
- B) ---- yaşanan olayların, üzerinden belli bir zaman geçtikten sonra olayları yaşayan veya onun bir yakını tarafından yazıldığı yapıtlardır. (Anı)
- C) ---- yaşanan olayların, tarih atılarak günü gününe yazılmasıyla oluşan yapıtlara denir. (Günlük)
- D) ---- ünlü kişilerin yaşamlarının başkası tarafından anlatıldığı yapıtlara denir. (Biyografi)
- E) ---- herhangi bir düşünceyi, konuyu sanatçının karşısında biri varmış gibi günlük, sıradan bir dille anlattığı düşünceleri yazıdır. (Söyleşi)

4. Bir konuda görüş ve düşünceler öne sürmek ya da bir tezi savunmak, desteklemek amacıyla yazılan bilimsel yazılara ---- denir. Bu yazılarda amaç bilgi aktarmak ve görüşleri okuyucuya benimsetmektir. Bundan dolayı açık, anlaşılır, ciddi bir dil kullanılır. Bu tür bizde gazete ile birlikte ortaya çıkmıştır.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) fıkra
- B) deneme
- C) makale
- D) eleştiri
- E) günlük

5. Gazete ve dergi köşelerinde güncel, siyasal, sosyal ve kültürel olayların kanıtlanma zorunluluğu olmadan gününbirlik yazıldığı, kısa nükteli yazılara ---- denir. Bu yazılarda konu derinlemesine ele alınmaz ama konunun hassas noktalarına parmak basılır.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) makale
- B) fıkra
- C) anı
- D) deneme
- E) söylev

6. Aşağıdakilerden hangisi "günlük"ün özelliklerinden biri değildir?

- A) Günlüklerin anlatımında iç konuşma tekniğinden faydalanılır.
- B) Her türlü olay günlüklerin konusu olabilir.
- C) Günü gününe tutulan anı niteliğini taşımaktadır.
- D) Günlükler bir döneme ayna tutup onu aydınlatmak amacıyla yazılır.
- E) Roman ve öykülerde günlük, anlatım biçimi olarak kullanılabilir.



7. Söyleşi türüyle ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Her türlü anlatım biçiminden yararlanılabilir.
- B) Anlatımda yalınlık, duruluk söz konusudur.
- C) Konuya öznel bir tavırla yaklaşılır.
- D) Sohbet havası taşır.
- E) Bir konuyu kanıtlama amacı vardır.

8. Güldesteleri (antoloji) sevmem. Güldesteler, kötü şairleri soy-lularla bir tutma çabası içindedirler. Üstelik bu karalamalar onları yazanların en iyi, en sağlam şiirleri de değildir. Güldesteciler, günlerce şairlerin yazdıkları üzerine kapanıp onların en seçkin şiirlerini miskin miskin duran karalamalara uzanmaya bakarlar. Bu şiirleri kendileri arayıp bulsalar gene yanmam. Bunların çoğu, kendilerinden önce düzenlenmiş güldestelerden aktarma yapmak kestirmeciliği ile toplanmıştır.

Bu parça aşağıdaki nesir türlerinin hangisinden alınmıştır?

- A) Makale
- B) Fıkra
- C) Eleştiri
- D) Mektup
- E) Deneme

9. Paris şehrinin sokakları çok geniştir. Yan yana beş araba gitme olanağı varken kimi yerlerde halkın kalabalığından, üç atlı zorla geçerdik. Sanki şehirdeki bütün halk alay seyrine gelmişler. Evleri dörder beşer kat olup pencereleri sokağa bakıyordu. Her penceresi erkek ve kadın kalabalığı ile sıkış sıkıştı. Böylece, hazırlanan eve inilip, selama duran askerin dahi sırasıyla önünden geçip, sonunda mareşal dahi bize veda edip evine gitti.

Bu parçanın türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Makale
- B) Deneme
- C) Gezi yazısı
- D) Fıkra
- E) Eleştiri

10. Genellikle gazetelerin belirli sütunlarında yazarın günlük olayları kanıtlama ihtiyacı duymadan özel bir üslupla anlattığı günübürlük yazılardır. Dil, doğal konuşma dilidir. Yazı içerisinde deyimlere ve nükteli ifadelere bolca yer verilir, okuyucuyla yazar sohbet ediyormuş gibi bir hava vardır.

Aşağıdaki eserlerden hangisi bu parçada tanıtılan metin türüne örnek verilebilir?

- A) *Politikada 45 Yıl*
- B) *Eşkâl-i Zaman*
- C) *Tahrib-i Harabat*
- D) *Geçmişin Kuşları*
- E) *Bizim Akdeniz*

11. Münire Daniş *Uykusuz Düşler* kitabıyla rüya âleminde bir yolculuk yaptırıyor okura. Hemen her öyküde bir rüya motifi var. Rüyalar ve aynalarda süregiden öyküler. Hayatın geçiciliği sürekli vurgulanıyor. Sembollerle öykülerin örülmesi yazarın bir rüya dilini oluşturma gayretini de gösteriyor bize. Bu yönüyle Daniş, geleneksel öykü dilinde kendine ait bir dil oluşturuyor.

Bu metin, aşağıdaki yazı türlerinin hangisinden alınmış olabilir?

- A) Deneme
- B) Eleştiri
- C) Makale
- D) Öykü
- E) Gezi yazısı

12. • *Hac Yolunda*  
• *Ziya'ya Mektuplar*  
• *Ramazan Sohbetleri*  
• *Gündökümü*

Aşağıdaki sanatçılardan hangisinin eseri yukarıda verilmemiştir?

- A) Ahmet Rasim
- B) Tomris Uyar
- C) Cenap Şahabettin
- D) Falih Rıfkı Atay
- E) Cahit Sıtkı Tarancı

1. Tenkit olarak da bilinir. Batı edebiyatında ortaya çıkmıştır. Edebî eserlerin incelenmesine olanak sağlar.

- I. Diğer adı söyleşidir.
- II. Yazarın birikim sahibi olmasını gerektirir.
- III. Olay anlatımına dayalıdır.
- IV. İlk örneklerini Namık Kemal yazmıştır.

Bu parçada tanıtılan yazı türü ile ilgili numaralanmış yargılardan hangileri yanlıştır?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) II ve IV
- E) III ve IV

2. Bugüne kadar edebiyatın birçok türünde yazı kaleme aldım. Ancak işleyeceğim konuya göre değişti bu türler. Güncel bir olayı kendime özgü bir anlatımla ele alacaksam ----, bir yapıtın iyi ya da kötü yanlarını okurla paylaşacaksam ----, bir konudaki düşüncelerimi bilimsel kanıtlarla okura sunacaksam ---- yazdım.

Bu parçada boş bırakılan yerlere sırasıyla, aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) deneme - eleştiri - fıkra
- B) makale - fıkra - eleştiri
- C) fıkra - eleştiri - makale
- D) deneme - fıkra - eleştiri
- E) fıkra - makale - eleştiri

3. Bir yazarın yaşadığı ya da tanık olduğu olayları sanat değeri taşıyan bir anlatımla işlediği yazılardır. Yazarın kendini okura açtığı bir tür olduğundan içtendir ve bu yönüyle çok tutulur. Bunlar belli bir dönemin yorumlandığı yazılar olduğundan tarihi bir belge özelliği gösterir. Ancak bu yazılar bilimsel olmaz çünkü yazarın olaylara kişisel bakışı söz konusudur.

Bu parçada açıklanan metin türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Günlük
- B) Biyografi
- C) Otobiyografi
- D) Mektup
- E) Anı

4. Bilim dili, bütün bilim dallarının araştırılmasında, eğitim ve öğretiminde kullanılabilen, bunun için gerekli terimlere ve zengin bir kelime kadrosuna sahip olan dildir. Bilim dili en basit tanımı ile bir dilin genel kültür dilinden az çok ayrılan, çeşitli bilim dallarının, teknik ve sanat alanlarının gerekli kıldığı söz varlığını, üslup ve anlatım özelliklerini ve terim ihtiyacını karşılayabilen bir dil demektir. Her bilim dalının, dildeki genel kavramlar dışında özel kavramların karşılığı olan bir hayli terime de ihtiyacı olduğu için bilim dili bir bakıma "kültür dili, terimlerin oluşturduğu özel bir dil" olarak da tanımlanabilir.

Bu parça aşağıdaki yazı türlerinin hangisinden alınmış olabilir?

- A) Fıkra
- B) Biyografi
- C) Makale
- D) Deneme
- E) Söyleşi

5. Aşağıda yazınsal türlerin eski edebiyatımızdaki karşılıklarından hangisi yanlış verilmiştir?

- A) Günlük - ruzname
- B) Biyografi - tezkire
- C) Gezi yazısı - seyahatname
- D) Anı - hatıra
- E) Eleştiri - nazire

6. Aşağıdakilerden hangisi fıkranın özellikleri arasında gösterilemez?

- A) Öznel bir anlatıma yer verme
- B) Evrensel konuları öne çıkarma
- C) Güncel olanı yakalama
- D) Konuşma diliyle oluşturulma
- E) Gazetelerde yayımlanma

7. Aşağıdakilerden hangisi günlük türünün özelliklerinden değildir?

- A) Olayı yaşayan kişi tarafından yazılır.
- B) Eski edebiyattaki karşılığı "ruzname"dir.
- C) Yazarın hayatından izler taşır.
- D) İçten bir anlatımla oluşturulur.
- E) Gazete çevresinde gelişen yazınsal türlerdendir.

8. Bilim ya da sanatla ilgili bir konuda bir görüş ileri sürmek, bir düşüncüyü savunmak ve desteklemek amacıyla yazılan bilimsel yazılara ---- denir.

Bu cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) makale B) deneme C) fıkra  
D) sohbet E) anı

9. I. Üzerinden epey zaman geçmiş olaylar anlatılır.  
II. Olaylar, yazarın bakış açısıyla anlatılır.  
III. Gününü gününe yazılır.  
IV. Sadece olayları yaşayan kişi tarafından yazılır.  
V. Tarihe ve edebiyata kaynaklık eder.

Yukarıdakilerden hangileri "anı" ve "günlük" türlerinin ortak özellikleridir?

- A) I. ve II. B) I. ve III. C) II. ve V.  
D) III. ve IV. E) IV. ve V.

10. Fıkra ile makaleyi karşılaştıran aşağıdaki yargılardan hangisi doğrudur?

- A) Gazete ve dergi yazılarıdır.  
B) Düşünceleri kanıtlama zorunluluğu vardır.  
C) Güncel konularda yazılır.  
D) İçten bir anlatımla oluşturulur.  
E) Türk edebiyatındaki ilk örneklerini Şinasi vermiştir.

11. Dil, kültürün temeli olduğuna göre, bir milletin dil ile ifade ettiği sözlü, yazılı her şey kültür kavramına girer. Sabahtan akşama kadar evde, sokakta, çarşıda, iş yerinde konuşan halk, farkında olmadan dil tarlasını eker, biçer. Dilin duygu ve düşünce ile dolmasının sebebi, günlük hayata çok yakın olmasıdır.

Bu parçada aşağıdaki yazı türlerinden hangisine özgü nitelikler ağır basmaktadır?

- A) Anı  
B) Deneme  
C) Yaşam öyküsü  
D) Biyografi  
E) Eleştiri

12. Nesnel bir ---- her eserin değerlendirilmesinde kullanılabilir. Zaten belli ölçütler vardır. Yazar, mümkün olduğunca kişisel yargılardan kaçınır. Bilimsel araştırmalardan yararlanarak, eseri ister beğensin ister beğenmesin, tarafsız bir gözle onun değerini ortaya koyar.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) günlükte  
B) anıda  
C) makalede  
D) eleştiride  
E) söylevde

13. Aşağıdaki eserlerden hangisi yanında belirtilen türün Türk edebiyatındaki ilk örneği değildir?

- A) Mecalisü'n Nefais - biyografi  
B) Miratü'l Memalik - gezi yazısı  
C) Tercüman-ı Ahval Mukaddimesi - makale  
D) Tahrib-i Harabat - eleştiri  
E) Defter-i Amal - anı

14. Aşağıdakilerin hangisinde bir bilgi yanlış vardır?

- A) Eleştirinin amacı, sanat yapıtının gerçek değerini ortaya çıkarmaktır.  
B) Eleştirmen, eleştireceği sanat dalının gerektirdiği birikime sahip olmalıdır.  
C) Eleştiride, bir sanat yapıtının sadece olumsuz tarafları ortaya konur.  
D) Eleştirmen, okura da eserin yazarına da kendini geliştirmesi için yol gösterir.  
E) Eleştiriye konu olan eser, yalın bir dille tanıtılır.

15. Yazarın belli bir konudaki düşüncelerini birtakım belgelere ve kanıtlara dayandırarak ortaya koyduğu bilimsel yazılardır. Bu tür yazılarda yazar bir sonuca ulaşma ve buna okuru ikna etme amacı taşır. Bu türün edebiyatımızdaki ilk örneğini Şinasi, Tercüman-ı Ahval gazetesinin ön sözü olarak yazmıştır.

Bu parçada sözü edilen metin türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Deneme B) Fıkra C) Makale  
D) Söyleşi E) Eleştiri

## Sözlü Anlatım

### 1. Sunum

- ⊙ Sözlü olarak herhangi bir konu ile ilgili yapılan anlatımdır.
- ⊙ Bilgi veren, açıklayan, örneklendiren, aydınlatan, pekiştiren, hatırlatan bir sözlü anlatım çeşididir.
- ⊙ Sunumda çeşitli teknolojik cihazlardan yararlanılabilir.
- ⊙ Sunum, eğitim ve iş yaşamında önemli bir yere sahiptir.
- ⊙ Sunum sayesinde bilgiler yenilenir, bilime ve sanata katkıda bulunulur.
- ⊙ Sunum öncesinde amaç belirlenir, bilgi toplanır, sunumda kullanılacak cihazlar kontrol edilir. Sunumun yapılacağı dinleyici kitleleri ile ilgili önceden bilgi sahibi olmak da yararlıdır. Ayrıca sunum başlamadan prova yapılmalıdır.
- ⊙ Sunum sırasında ciddi, temiz ve şık bir görünüm sergilenmelidir. Ses tonu ve vücut dili yerli yerinde kullanılmalıdır. Gür ve duru bir sesle dinleyicilere hitap edilmelidir. Cümleler yalın, açık ve kısa olmalıdır. Konuşmacının cümleleri ile görüntüler eş zamanlı verilmelidir.
- ⊙ Sunum sonrasında, sunumdaki bilgiler özetlenmeli, dinleyicilere teşekkür edilmeli ve varsa sorulara net ve tatmin edici cevaplar verilmelidir.

### 2. Söylev

- ⊙ "Nutuk" olarak da bilinir.
- ⊙ Bir topluluk karşısında yapılır.
- ⊙ Dilin alıcıyı harekete geçirme ve heyecan bildirme işlevlerinin belirgin olduğu bir sözlü anlatım türüdür.
- ⊙ Bir düşünceyi benimsetmek ve ikna etmek amacıyla yapılır.
- ⊙ Türün dünya edebiyatındaki ilk örnekleri Çıçero ve Domesthenes'e aittir.
- ⊙ Türk edebiyatındaki ilk nutuk örneği ise "Orhun Kitabeleri" kabul edilmektedir.
- ⊙ Halide Edip Adıvar'ın Sultanahmet ve Fatih mitinglerindeki nutukları ünlüdür.
- ⊙ Edebiyatımızdaki en önemli söylevcilerden biri de Hamdullah Suphi Tanrıöver'dir.
- ⊙ Söylevin konularına göre; askeri, siyasi, dini, hukuki ve akademik gibi türleri vardır.

### 3. Tartışma

- ⊙ Önceden saptanmış bir konu etrafında farklı düşüncelere sahip şahısların bir araya gelerek düşüncelerini ileri sürdükleri konuşmalara denir.
- ⊙ Tartışmada karşılıklı nezaket, saygı, anlayış bulunmalıdır.
- ⊙ Konuşmacılar, konuşma sürelerini ve sıralarını bozmamalıdır.
- ⊙ Tartışmada amaç, problemlere çözüm bulmak, gerçeği ve doğruyu beraber aramaktır.
- ⊙ Tartışma bir başkan ve konuşmacılardan oluşur. Başkan, konuşmacıları dinleyicilere tanıtır tartışmayı başlatır. Konuşmacıların konu dışına çıkmalarını önler. Herkese eşit süre tanır ve tartışmanın kurallara uygun olarak devamını sağlar.

Başlıcı tartışma türleri şunlardır.

#### a. Münazara

- ⊙ Bir tezle antitezin iki grup arasında ve bir jüri huzurunda tartışıldığı konuşmalardır.
- ⊙ Münazaralar genelde sınıf ortamında yapılır. Münazaralarda esas olan, bir düşünceyi temellendirmek ve savunmaktır.
- ⊙ Münazara konusunun dinleyicilerin ilgi ve dikkatini çekmesi gerekir.
- ⊙ Münazara 3 veya 4 kişiden oluşan iki grup arasında yapılır. Her bir grup kendi sözcüsünü tespit eder.
- ⊙ Münazaralar, grup sözcülerinin arkadaşlarını tanıtmalarıyla başlar. Devamında grup üyeleri, konuşmalarını gerçekleştirir.
- ⊙ Jüri, konuşmacıları değerlendirirken onların telaffuzunu, düşüncelerini aktarma becerilerini göz önünde bulundurur. Niha-yetinde galip tarafı ilan eder.

### b. Sempozyum (Bilgi Şöleni)

- ⊙ Akademik, bilimsel, sanatsal, felsefi vb. konular ile ilgili yapılan seri konuşmalardan oluşan sözlü anlatım türüdür.
- ⊙ Uzmanların yaptıkları ciddi ve bilimsel konuşmalardır.
- ⊙ Konuşmacılar, sempozyum konusunu kendi uzmanlık alanları yönünde gerçekleştirir.
- ⊙ Sempozyum bir başkan ve konuşmacılardan oluşur.
- ⊙ Sempozyumda konuşmacı sayısı 3 ile 6 arasında değişir.
- ⊙ Konuşma süresi 5 dakikadan az, 20 dakikadan çok olamaz.
- ⊙ Sempozyum, oturumlarına göre birkaç gün boyunca da devam edebilir. Konuşmalar sonradan yazıya aktarılabilir.
- ⊙ Sempozyumda başkan konuyu açıklar, konuşmacıları tanıtır.
- ⊙ Sempozyum sonunda konuşmalar yazıya aktarılıp bir bildiri hâlinde dağıtılabilir.

### c. Açık Oturum

- ⊙ Kamuoyunu ilgilendiren bir kanunun bir başkan yönetiminde ve seyirciler karşısında tartışıldığı bir sözlü anlatım türüdür.
- ⊙ Büyük bir salonda veya stüdyoda yapılabilir.
- ⊙ Konuşmacı sayısı üç ya da beş kişi olabilir.
- ⊙ Başkan önce açık oturumun konusunu açıklar, sonra konuşmacıları tanıtır.
- ⊙ Konuşmacıların tanıtılmasından sonra başkan, sırasıyla konuşmacılara söz hakkı verir.
- ⊙ Başkanın açık oturum konusu hakkında bilgi sahibi olması gerekir. Başkan yeri geldiğinde konuşmaları özetler. Konuşmacılara verilen süreyi dengeli şekilde ayarlar.
- ⊙ Tartışma kurallarının dışına çıkılmasını engeller.

### d. Panel

- ⊙ Toplum ilgilendiren bir meselenin dinleyiciler karşısında bir sohbet havasında tartışıldığı sözlü anlatım türüdür.
- ⊙ Panelin bitiminde dinleyiciler söz alırsa panel forma dönüşür.
- ⊙ Panel bir başkan yönetiminde gerçekleştirilir.
- ⊙ Panelde konuşmacı sayısı 3 - 6 arasında değişir.

### e. Forum

- ⊙ Panelin devamı niteliğindeki bir sözlü anlatım türüdür.
- ⊙ Panelin sonunda seyirciler de söz alıp sorularıyla tartışmaya katılırsa tartışma foruma dönüşür.
- ⊙ Dinleyicilerin konu üzerinde daha etkin ve değişik bakış açılarıyla düşüncelerini sağlar.

## 4. Konferans

- ⊙ Uzman bir kişinin dinleyici topluluğuna hitaben yaptığı konuşmadır.
- ⊙ Bilim, sanat, siyaset, edebiyat gibi pek çok alanda yapılabilir.
- ⊙ Dinleyicilere bilgi vermek amaçlanır.
- ⊙ Yalın bir dil kullanılır.



### Örnek Açık Oturum

#### CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK ŞİİRİ

##### İkinci Oturum

Doç. Dr. Binnaz Bihter Feritoğlu

Birinci oturumda Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinin genel özelliklerinden söz edilmişti. Bu oturumda değerli katılımcılardan bu dönemdeki başlıca şiir yönelimleri hakkında görüş belirtmelerini rica edelim. İlk turda olduğu gibi bu turda da izninizle Beyhan Hoca'mızdan başlayalım.

1. Aşağıdakilerin hangisinde ayraç içinde verilen sözlü anlatım türü yanlış açıklanmıştır?

- A) Herhangi bir bilimsel konuda, topluluk karşısında yapılan konuşmalara denir. (Konferans)
- B) Belli bir konuyu anlatmak amacıyla, bilim adamı ve araştırmacıların bir araya geldikleri ve konuşmacıların konunun belirli bölümlerini sundukları toplantılara denir. (Bilgi şöleni)
- C) Toplumu yakından ilgilendiren güncel bir konunun değişik görüşlerdeki uzman kişiler tarafından izleyici önünde tartışılmasıdır. (Sunum)
- D) Bir başkanın yönetiminde, küçük bir tartışmacı grubun izleyiciler önünde belli bir konuya ilişkin görüş ve düşüncelerini belirttikleri grup tartışmasıdır. (Panel)
- E) Bir konuda karşıt görüşleri savunan grupların, genellikle sınıf ortamında, fikirlerini dile getirdikleri bir tartışma türüdür. (Münazara)

2. Aşağıdakilerden hangisi sözlü anlatım türlerinden biri değildir?

- A) Panel
- B) Sunum
- C) Açık oturum
- D) Sempozyum
- E) Söyleşi

3. Aşağıdakilerin hangisinde bir bilgi yanlışlığı yapılmıştır?

- A) Sunumda seçilen konunun ilgi çekici olması sunumun verimini artırır.
- B) Panelde amaç, bir konuda karara varmadan çok konuyu çeşitli yönleriyle aydınlatmaktır.
- C) Tartışmalarda dil daha çok sanatsal işlevde kullanılır
- D) Sunum yapacak kişi bilgisayar, CD, slayt makineleri, mikrofon, kürsü gibi araçlardan yararlanır.
- E) Panel, forum, açık oturum bir başkan tarafından yönetilir.

4. Aşağıdakilerden hangisi sözlü anlatım türlerinden biri değildir?

- A) Forum
- B) Anı
- C) Sunum
- D) Panel
- E) Nutuk

5. I. Söylevde açık ve anlaşılır bir dil kullanılır.  
II. Söylevde dil ötesi işlev ağır basar.  
III. Söylevin temelinde inandırıcı ve ikna edici söylem vardır.  
IV. Söylevde jest ve mimiklerden yararlanır.  
V. Çıçero, söylev türünün dünyaca ünlü temsilcilerindendir.

Yukarıda numaralanmış cümlelerin hangisinde bilgi yanlış vardır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

6. Dinleyiciler panelin sonunda görüş bildirirse panel ----- dönüşür.

Bu cümledeki boşluğa aşağıdakilerden hangisi getirilebilir?

- A) sempozyuma
- B) söyleve
- C) foruma
- D) münazaraya
- E) konferansa

7. (I) Konunun uzmanı bir kişi tarafından topluluk karşısında yapılan konuşmalardır. (II) Derin bir bilgi birikimini yansıtır. (III) Kapalı, soyut ve çağrışımsal bir dil kullanılır. (IV) Bir ön hazırlığın sonrasında gerçekleştirilir. (V) Amaç dinleyicilere bir konu ile ilgili bilgi aktarmaktır.

Yukarıdaki parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde "konferans" ile ilgili bilgi yanlış vardır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

8. Sunum ile ilgili aşağıdakilerin hangisinde bilgi yanlış vardır?

- A) Teknik olanaklardan faydalanılabilir.
- B) Seyirciyle göz teması kurulmalıdır.
- C) Sakin ve ciddi bir üslup kullanılmalıdır.
- D) Temiz ve şık bir görünüm sergilenmelidir.
- E) Sunumun başlangıç ve bitişinde dinleyicilere söz verilmelidir.

9. ----- özellikle okullardaki sınıf ortamlarında gerçekleştirilen bir tartışma türüdür. Bir başkan gözetiminde ve jüri önünde yapılan konuşmalardan oluşur. Amaç bir savı etkili biçimde savunabilmektir.

Bu parçanın başındaki boşluğa aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Sunum
- B) Açık oturum
- C) Konferans
- D) Münazara
- E) Forum

10. Tıp ile ilgili konferans, aşağıdaki konferans türlerinden hangisine örnektir?

- A) Siyasi
- B) Ekonomik
- C) Bilimsel
- D) Sanatsal
- E) Felsefi

11. Aşağıdakilerden hangisi söylev türünde bir eserdir?

- A) Göktürk Yazıtları
- B) Kutadgu Bilig
- C) Divanu Lugatit Türk
- D) Kamus-ı Türki
- E) Dede Korkut

12. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bilgi yanlış söz konusudur?

- A) Tartışmada saygılı bir üslup gözetilmelidir.
- B) Açık oturum bir moderatör (başkan) gözetiminde yapılır.
- C) Münazarada hakem heyeti (jüri) sonucu belirler.
- D) Sunumda konuşmacı sayısı 3 - 6 arasında değişir.
- E) Konferansta dinleyicilerden soru kabul edilebilir.

13. Aşağıdakilerden hangisi sunumda kullanılan teknolojik araçlardandır?

- A) Not defteri
- B) Karton maket
- C) Mürekkepli kalem
- D) Defter
- E) Bilgisayar

14. "Bilgi şöleni" olarak da bilinen sözlü anlatım türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Konferans
- B) Sempozyum
- C) Sunum
- D) Panel
- E) Münazara

## ŞİİRDE YAPI

### Mısra (Dize)

- Bir şiirin her bir satırına verilen isimdir. Bir ölçüye uygun olarak söylenmiş beytin yarısına da mısra denir.

Örnek: Ne söyler şu dağa çoban çeşmesi

### Beyit

- Şiirde sonları uyaklı, iki dizeden oluşan, kendi içinde bağımsız bir yapısı ve anlam bütünlüğü bulunan birimdir.

Örnek: Artık demir almak günü gelmişse zamandan,  
Meçhule giden bir gemi kalkar bu limandan.

### Bent

- Üç, beş ve daha fazla dizeden oluşan şiir birimine bent denir.

Örnek:  
Mona Roza, siyah güller, ak güller  
Geyve'nin gülleri ve beyaz yatak  
Kanadı kırık kuş merhamet ister  
Ah, senin yüzünden kana batacak  
Mona Roza siyah güller, ak güller

### Dörtlük

- Dört dizeden oluşan şiir birimine verilen isimdir. Daha çok halk edebiyatı şairleri tarafından kullanılmıştır.

Örnek:  
Seher vakti evinize  
Girdim girmez olaydım  
Geçiyordum bağınızdan  
Geçtim geçmez olaydım

## NAZIM BİÇİMLERİ VE TÜRLERİ

- Nazım biçimi şiirlerin uyak örgüsü, nazım birimi ve ölçüsü temel alınarak sınıflandırılmasıdır. İşledikleri konulara ve ilgili oldukları alanlara göre sınıflandırılmasına da nazım türü denir.

### İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı Nazım Biçimleri

(Dörtlüklerle ve Heceyle Yazılanlar)

- Koşuk
- Sagu
- Destan

### Anonim Halk Edebiyatı Nazım Biçimleri

(Dörtlüklerle ve Heceyle Yazılanlar)

- Mani
- Ninni
- Türkü
- Ağıt

### Âşık Edebiyatı Nazım Biçimleri

(Dörtlüklerle ve Heceyle Yazılanlar)

- Koşma
- Varsağı
- Semai
- Destan

### Âşık Edebiyatı Nazım Türleri

(Dörtlüklerle ve Heceyle Yazılanlar)

- Güzelleme
- Koçaklama
- Taşlama
- Ağıt

### Tekke ve Tasavvuf Edebiyatı Nazım Türleri

(Dörtlüklerle ve Heceyle Yazılanlar)

- İlahi
- Nutuk
- Devriye
- Nefes
- Şathiye

### Divan Edebiyatı Nazım Biçimleri

(Beyitlerle ve Aruzla Yazılanlar)

- Gazel
- Mesnevi
- Kıta
- Kaside
- Müstezat

### Divan Edebiyatı Nazım Biçimleri

(Dörtlüklerle ve Aruzla Yazılanlar)

- Rubai
- Şarkı
- Tuyuğ
- Murabba

### Divan Edebiyatı Nazım Türleri

(Beyitlerle ve Aruzla Yazılanlar)

- Tevhid
- Naat
- Hicviye
- Fahriye
- Münacaat
- Mersiye
- Methiye

### Divan Edebiyatı Nazım Biçimleri (Bentlerle ve Aruzla Yazılanlar)

- Terkiybent,
- Terciibent
- Tahmis
- Taştir
- Muhammes
- Müseddes

### Batı Edebiyatından Alınan Nazım Biçimleri

- **Sone:** Genel olarak kısa şiir, türkü demektir. İki dörtlük ve iki üçlükten oluşan, özel bir uyak düzeni olan nazım şeklidir. Uyak düzeni: abab, abba, ccd, eed.
- **Terza-rima:** Üçlü bentlerden oluşan ve en sonu tek dizeye bağlanan bir nazım şeklidir. Bize, İtalyan edebiyatından geçmiştir. Uyak düzeni: aba, bcb, cdc, d.
- **Triyole:** On dizeden oluşur. İlk bölüm iki, sonraki bölümler dört dizeden oluşur. Birinci bölümün ilk dizesi, birinci dörtlüğün sonunda; ikinci dizesi, ikinci dörtlüğün sonunda tekrar edilir. Uyak düzeni: ab, aaaa, bbbb.



## ŞİİRDE AHENK (SES VE RİTİM)

☉ Şiirin ahengini sağlayan unsurlar şunlardır:

- Asonans
- İç kafiye
- Ölçü
- Aliterasyon
- Redif
- Uyak (Kafiye)

### 1. ASONANS

☉ Şiirde aynı ünlü seslerin tekrarına denir. Genellikle aliterasyonla birlikte yapılır.

Örnek:

Neysen sen, nefes sen, neylersin neyi  
Neyzensen, nefessen neylersin neyi

Bu dizelerde “e” sesi sıklıkla yinlendiği için “e” sesi asonansı oluşturmuştur.

Bir beyaz lerze, bir dumanlı uçuş,  
Eşini gâib eyleyen kuş gibi kar  
Geçen eyyâm-ı nevbahârı arar  
Ey kulübün sürûd -ı şeydâsı  
Ey kebûterlerin neşideleri,  
O baharın bu işte ferdası  
Kapladı bir derin sükûta yeri karlar

*Cenap Şahabettin*

Bu şiirde (â), (e), (û) gibi ünlü sesler tekrarlanarak asonansı oluşturmuştur.

### 2. ALİTERASYON

☉ Bir şiirde ya da düzyazıda ahenk oluşturmak amacıyla aynı ünsüz harf ya da hecenin yinelenmesine aliterasyon denir.

Örnek:

Sokaktayım, kimsesiz bir sokak ortasında.

Bu dizedeki “s” ve “k” seslerinin tekrarlanmasıyla ahenk sağlanmış, aliterasyon yapılmıştır.

Örnek:

Eylülde melûl oldu gönül soldu da lâle  
Bir kâküle meyletti gönül geldi bu hâle

“l” sesi ile aliterasyon yapılmıştır.

### 3. İÇ KAFİYE (İÇ UYAK)

- ⊙ Dize ortalarında bulunan ve dize sonlarındaki uyakla uyumlu olan ses benzerliklerine iç uyak denir. Yani dize ortalarında yapılan uyaklara denir. İç kafiyeyle kurulan gazellere **musammat gazel** denir.

Örnek:

Kamu bîmârına cânân deva-yı derd eder ihsan  
Niçün kılmaz bana **derman** beni bîmar sanmaz mı?

Bu dizelerde “cânân” ve “derman” sözcükleri arasında iç uyak yapılmıştır.

Örnek:

Değildim ben sana mâil sen ettin aklımı zâil  
Bana ta'n eyleyen **gafil** seni görgeç utanmaz mı?

Bu dizelerde “mâil” ve “gafil” sözcükleri arasında iç uyak yapılmıştır.

### 4. ÖLÇÜ (VEZİN)

- ⊙ Dizelerde hece sayısına ya da hecelerin uzun (kapalı), kısa (açık) oluşuna dayanan ve şiirde dış ahengi sağlayan öğedir.
- ⊙ Edebiyatımızda iki tür ölçü vardır: Hece ölçüsü ve aruz ölçüsü. Bunların dışında 1940 sonrasında herhangi bir ölçünün kullanılmadığı serbest şiirler de yazılmıştır. Bunlara serbest şiir denir.

#### a. Hece Ölçüsü

- ⊙ Şiiri oluşturan dizelerdeki hece sayılarının eşit olması kuralına dayanan ölçüdür. Birinci dizede kaç hece varsa şiirin tüm dizelerinde de aynı sayıda hecenin kullanılması gerekir.
- ⊙ Bu bakımdan hece ölçüsü Türk dilinin yapısına en uygun ölçü sistemidir.
- ⊙ Türk şiirinin en eski ve ulusal ölçüsüdür. Hece ölçüsüne “parmak hesabı” da denmektedir.
- ⊙ En çok kullanılan hece kalıpları 7'li, 8'li ve 11'li ölçülerdir.
- ⊙ İslamiyet öncesi Türk şiirinde ve halk şiirinde hece ölçüsü kullanılmıştır.

#### Durak

- ⊙ Hece ölçüsüyle yazılmış dizeler kendi içinde anlamlı bölümlere ayrılır. Dizelerin, okunurken durulduğu ve anlamlı bölümlere ayrıldığı bu yerlerine durak denir.

### b. Aruz Ölçüsü

- ⊙ Aruz ölçüsü, Arap edebiyatından İran edebiyatına, oradan da Türk edebiyatına girmiş bir ölçü sistemidir. Divan şiirinde bu ölçü kullanılmıştır. Edebiyatımızda bu ölçüyle yazılan ilk eser *Kutadgu Bilig*'dir.
- ⊙ Aruz ölçüsü, dizelerdeki hecelerin açık (ünlüyle bitmesi) ya da kapalı (ünsüzle veya uzun ünlü ile bitmesi) oluşuna göre ya da uzunluk ve kısalığına göre düzenlenmesidir.
- ⊙ Aruz ölçüsü belli kalıplardan oluşur.
- ⊙ Bu kalıplarda kısa heceler nokta (.), uzun heceler çizgiyle (–) gösterilir.
- ⊙ Divan edebiyatında kullanılan aruza daha sonra Tanzimat, Servetifünun ve Fecriâti topluluğunda da rastlamak mümkündür.
- ⊙ Aruz ölçüsü Türkçenin yapısına pek uymamaktadır. Çünkü aruzun temelini oluşturan uzun ünlü Türkçede yoktur. Bu nedenle aruz Türkçeye uygulanırken pek çok hata ortaya çıkar. Bu hataları düzeltmenin belli yöntemleri vardır. Bunlardan birkaçı şunlardır:

**İmale (Uzatma):** Kısa bir hecenin ölçü gereği uzun okunmasına “imale” (uzatma) denir.

**Zihaf (Kısaltma):** Uzun bir hecenin ölçü gereği kısa olarak okunmasına “zihaf” (kısaltma) denir.

**Vasl (Ulama):** Sözcük sonlarındaki ünsüzlerin, kendinden sonra gelen sözcüklerin başlarındaki ünlülere bağlanarak okunabilmesine “ulama (vasl)” denir.

**Med:** İki kapalı hece arasında bir açık hece bulunması gerektiğinde bir uzun ünlü ve bir ünsüzle biten birinci heceyi imaleden biraz daha uzun okumaktır.

**Takti:** Aruz ölçüsünde durağa verilen addır.

### c. Serbest Şiir (Serbest Ölçü)

- ⊙ Belli bir ölçü ve uyağın kullanılmadığı şiirlerdir. Serbest şiirlerde ahenk daha çok anlam ve sözcükler arasındaki ses ilişkileriyle sağlanır.

### 5. REDİF

- ⊙ Dize sonlarında tekrarlanan aynı görevdeki eklere, aynı anlamdaki sözcük ve sözcük gruplarına “redif” denir. Redif, daima uyaktan sonra gelir.
- ⊙ Dize sonlarında bazen uyak kullanılmaz ve ses benzerliği redifle sağlanır.

Örnek:

Karşımıza iyi insanlar çıkacak  
Bizi doğru olmaya çağıracak

Dize sonlarındaki “-acak” her ikisinde de gelecek zaman ekidir, yani anlam ve yazılışları aynı olduğu için rediftir.

Örnek:

Doğru söylerim halk razı değil  
Eğri söylerim Hak razı değil

Dize sonlarındaki “razı değil” söz grubu rediftir.

Örnek



(1995 - ÖYS)

01

Aşağıdakilerin hangisinde verilen dizelerde redif yoktur?

- A) Ey, genç kanı kaynayan pınar  
Ey, altında yatıp kaldığım çınar
- B) Uzaktan görenler yine aldanır  
Gözlerde bir hayal gibi canlanır
- C) Ey, kumrulu bahçem, sümbüllü bağım  
Ey, bülbüllü derem, mineli dağım
- D) Yatıyor can evimde hep o sonsuz emeller  
Gönlüme dokunmadı göğsümü yırtan eller
- E) Akşam, sanki boşluk içime dolar  
Dağların cilası gittikçe solar

Çözüm:

## 6. UYAK (KAFİYE)

- ⊙ Dize sonlarında tekrarlanan; yazılışları aynı, görev ve anlamları farklı ses ya da ses gruplarının oluşturduğu benzerliktir. Şiirde ahenk oluşturabilmek için başvurulan ses unsurlarından en önemlisidir.
- ⊙ Benzer seslerin sayısına göre dörde ayrılır: Yarım kafiye, tam kafiye, zengin kafiye, cinaslı kafiye.

Sonra iştilir sert bir hıçkırık,  
Basar odaları belirsiz cinler.  
Karanlık avluda döner bir çıkırık;  
Sanırsın, kundakta bir çocuk inler

Bu dizelerde belirtilen “-rık” ve “-inler” sesleri yazılışları aynı ancak anlam ve görevleri farklı olduğu için uyaktır.

## UYAK TÜRLERİ

### 1. Yarım Uyak (Kafiye)

- ⊙ Dize sonlarındaki sözcüklerde görülen tek ses benzerliğine “yarım kafiye” denir.

Örnek:

Bendeki bu ateş sönmeden  
Mevsim yazdan hazana dönmeden  
Gözlerine uykular inmeden  
Göğsüne yatır beni, düşlere götür beni

Bu dizelerdeki “-meden” sesleri redif, “n” sesleri ise yarım uyaktır.

Örnek:

Kul Mustafa eydür coştum  
Aşkın deryasına düştüm

Bu dizelerdeki “-tum / -tüm” sesleri redif, “ş” sesleri ise yarım uyaktır.

### 2. Tam Uyak (Kafiye)

- ⊙ Dize sonlarındaki iki sesin benzeşmesidir.

Örnek:

Sitem etme haberi yok dağların  
Gözlerimi ellerinle bağladın

Bu dizelerde redif yoktur, sadece “ın” sesleriyle tam uyak yapılmıştır.

### 3. Zengin Uyak (Kafiye)

- ⊙ Üç veya daha çok sesin benzerliğinden oluşan uyak türüdür.

Örnek:

Sakarya’da ebedilik sırrına eren  
Kahramanlar arasından geçiyor tren

Bu dizelerdeki “ren” sesleri ise zengin uyaktır.

Örnek:

Ertesi gün başladı gün doğmadan yolculuk,  
Soğuk bir mart sabahı. Buz tutuyor her soluk

Bu dizelerdeki “luk” sesleri ise zengin uyaktır.

Bilgi Kutusu



Bir dizenin sonundaki sözcük, diğer dizenin sonundaki sözcüğün içinde tam olarak yer alıyorsa buna “tunç uyak” denmektedir. Tunç uyak zengin uyağın bir türü olarak kabul edilmektedir. 1991 ÖYS’de çıkan bir soruda tunç uyak diyebileceğimiz bir kullanım zengin uyak olarak sorulmuştur.

Örnek



(1991 - ÖYS)

02

Aşağıdaki dizelerin hangisinde zengin kafiye kullanılmıştır?

- A) Ağaçlar kökünden kopacak gibi  
Bir türlü dinmiyor başlayan tipi
- B) Çınla ey coşkun deniz, kayalıklarda çınla  
Sar bütün kumsalları o dolaşık saçınla
- C) Kardır yağın üstümüze gecedin  
Yağmurlu, karanlık bir düşünceden
- D) Dağlar, omuz omuza yaslanan dağlar  
Sular kararınca paslanan dağlar
- E) Kervan yürür peşi sıra düşemem  
Yıldız akar uçsam da yetişemem

Çözüm:

#### 4. Cinaslı Uyak (Kafiye)

Yazılışları aynı, anlamları farklı olan sözcüklerin oluşturduğu kafiye çeşididir.

Örnek:

Sel gelince yıkılmış yar dedim  
Al hançeri vur sineye yar dedim

Bu dizelerin sonundaki "dedim"ler rediftir, birinci dizedeki "yar" dik yamaç, ikinci dizedeki "yar" ise "yarmak" fiili olduğu için "yar"lar cinaslı uyaktır.

Örnek:

Niçin kondun a bülbül kapımdaki asmaya  
Ben yarımdan vazgeçmem götürseler asmaya

Bu dizelerdeki "asmaya" sözcükleri cinaslı uyağı oluşturmaktadır.

Örnek



(2009 - ÖSS)

03

Böyle bağlar  
Yâr başın böyle bağlar  
Gül açmaz bülbül ötmez  
Yıkılsın böyle bağlar

Bu maniyle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Cinaslı uyak kullanılmıştır.
- B) Benzetmelere yer verilmiştir.
- C) İlk dize uyak oluşturma amacıyla kullanılmıştır.
- D) Uyak düzeni aaba biçimindedir.
- E) Kesik mani olarak adlandırılır.

Çözüm:

#### UYAK DÜZENLERİ (UYAK ÖRGÜSÜ)

- Bir nazım biriminde yer alan dizelerin belli bir düzen içerisinde birbirleriyle kafiyelemesine uyak düzeni (uyak örgüsü) denir.

a. **Düz Uyak Düzeni:** Dizelerin kendi aralarında uyaklanmasıyla oluşan uyak örgüsüdür: (aaab), (aaaa), (aa bb)

Örnek:

Bursa'da eski bir cami avlusu           a  
Küçük şadırvanda şakırdayan su       a  
Orhan zamanından kalma bir duvar   b  
Onunla bir yaşta ihtiyar çınar         b

b. **Çapraz Uyak Düzeni:** 1. dize ile 3. dize; 2. dize ile 4. dizenin uyaklanmasıyla oluşur. (abab) biçimindedir.

Örnek:

Bazen keder gelen bora halinde zordur   a  
Dağlar nasıl bakarsa siyah ufka öyle bak   b  
Bazen de cevri eden nice bir âdem oğludur   a  
Görmek değil düşünmeye bigane kal, bırak   b

c. **Sarmal Uyak Düzeni:** 1. dize ile 4. dize; 2. dize ile 3. dizenin uyaklanmasıyla oluşur. (abba) biçimindedir.

Örnek:

Çözülen bir demetten indiler birer birer   a  
Bırak yorgun başları bu taşlarda uyusun   b  
Tutuşmuş ruhlarına bir damla gözyaşı sun   b  
Bir sebile döküldü bembeyaz güvercinler   a

d. **Mani Tipi Uyak Düzeni:** Mani, tuyuğ ve rubai nazım şekillerinde kullanılan uyak düzenidir. Dörtlüğün üçüncü dizesi serbest, diğer dizeleri kendi aralarında uyaklıdır: (aaxa)

Örnek:

Ağam derim naçarım                       a  
Lal ü gevher saçarım                       a  
Sen Azrail olunca                           x  
Ben cennete kaçarım                       a

## ŞİİRDE TEMA

- ⊙ Edebi eserlerde okuyucuya verilmek istenen mesaja tema denir; “tem”, “tema” aynı anlamda kullanılır. Her şiirin okuyana vermek ya da sezdirmek istediği bir düşünce vardır, bu düşünce temadır.
- ⊙ Şiirde daha çok duygu ve hayaller işlenir; bir şiirde yoğun olarak işlenen duygular ve hayaller şiirin temasını oluşturur.
- ⊙ “Tema”yı bulmak için “Şair, bu şiiri niçin yazmıştır?” sorusunu sorarsanız, aldığımız yanıt bize temayı verir.

## ŞİİR VE ZİHNİYET

- ⊙ Zihniyet denildiği zaman aklımıza bir dönemin sosyal ve siyasi olayları, kültürü, sanat zevki, insanlar arası ilişkileri, bilimsel ve teknik düzeyi, sürdürülen yaşama biçimi, eğitim anlayışı, gelecek kaygısı, inanç sistemleri gelmelidir.
- ⊙ Her eser yazıldığı dönemin (yukarıda belirttiğimiz unsurların) izlerini taşır. Şairin şiirinde işlediği tema, şiirin ses ve söyleyiş özellikleri ve dili dönemin özellikleriyle iç içedir.

## ŞİİR VE GELENEK

- ⊙ Bir toplumda kuşaktan kuşağa iletilen kültürel değerlere, alışkanlıklara, bilgi, töre ve davranışlara gelenek denir. Düğün geleneği, mevlit geleneği, bayram geleneği gibi. Şiir geleneği daha önce yaşamış şairlerin eserleriyle oluşmuştur. Geleneği oluşturan şairler arasında sanat anlayışı bakımından ilişki vardır. Halk ve aydın, tarihi akış içerisinde kendi dilleriyle kendi şiir geleneklerini oluşturmuşlardır.

## MENSUR ŞİİR

- ⊙ Bireysel ve şairane duyguların şiir kadar ahenkli ve sanatlı bir dille ifade edildiği vezinsiz, kafiyesiz, mısrasız duygu yoğunluğunun hâkim olduğu kısa yazılardır.
- ⊙ Edebiyatımızda Tanzimat'tan sonra görülmeye başlanır.
- ⊙ Türk edebiyatındaki ilk örneği Servetifünun Dönemi'nde verilmiştir. Bu türün ilk örneklerini Halit Ziya Uşaklıgil oluşturmuştur.

### Örnek



04

Beni benden kendi benliğim çaldı  
Gölge uzadıkça boyum kıaldı  
Ellerim bomboş bir roman kaldı  
İçimdeki kahramanı kaybettim

Bu dizelerle ilgili olarak

- Çapraz uyak şeması vardır.
- 11’li hece ölçüsüyle oluşturulmuştur.
- Anlaşılmaz bir dil kullanılmıştır.
- Zengin uyak bulunmaktadır.

yargılarından hangileri doğrudur?

- A) Yalnız II                      B) Yalnız IV                      C) I ve II  
D) II ve III                      E) II ve IV

Çözüm:

### Örnek



05

Aşağıdaki dizelerden hangisinin halk şiiri geleneğini yansıttığı söylenemez?

- Seher vakti çaldın yârin kapısın  
Baktım yârin kapıları sürmeli
- Ansızın kalbime girdin  
Türlü türlü dertler verdin
- Sensin bana benden yakın  
Sen olmasan ben olmazdım
- İlm kesbiyle pâye rifat  
Arzu-yı muhâl imiş ancak
- Senin çağın geçer olur  
Bu dünyalar kime kalır

Çözüm:

1. Aşağıdaki dizelerin hangisinde farklı türde bir uyak kullanılmıştır?

- A) Günlerce ne gördüm ne de bir kimseye sordum  
"Ya Rab ! Hele kalp ağrılarım durdu." diyordum
- B) His var mı bu âlemden nekahet gibi tatlı  
Gönlüm bu sevincin heyecanıyla kanatlı
- C) Bir taze bahar âlemi seyretti felekte  
Mevsim mütehayyil vakit akşamdı Bebek'te
- D) Akşam .. Lekesiz, saf, iyi bir yüz gibi akşam  
Ta karşı bayırlarda tutuşmuş iki üç cam
- E) Sakin, koyu, şen cepheli kasriyle Küçükku  
Ardında vatan semtinin ormanları kuytu

2. Bugün de sonbahardan süzülüp doğdu akşam  
Dağların yere indi koyu, serin gölgesi  
Uludağ etekleri al ipekten bu akşam  
Düştü yeşil ovaya kubbelerin gölgesi

Bu dördülmükteki altı çizili yerlerde kullanılan kafiye türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tunç kafiye  
B) Zengin kafiye  
C) Tam kafiye  
D) Yarım kafiye  
E) Cinaslı kafiye

3. Kuleden  
Ses geliyor kuleden  
O kaş o göz değil mi  
Beni sana kul eden

Yukarıdaki parçanın uyak örgüsü ve türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Düz uyak – Tunç uyak  
B) Çapraz uyak – Tam uyak  
C) Mani tipi uyak – Cinaslı uyak  
D) Sarmal uyak – Tam uyak  
E) Düz uyak – Yarım uyak

4. I. • Cinaslı uyak  
• Düz uyak

II. • Tam uyak  
• Sarmal uyak

Can bedenden ayrılacak  
Tütmez baca yanmaz ocak  
Selam olsun kucak kucak  
Dostlar beni hatırlasın

III. • Zengin uyak  
• Çapraz uyak

IV. • Yarım uyak  
• Düz uyak

V. • Zengin uyak  
• Düz uyak

Yukarıdaki dizelerle ilgili olarak numaralandırılmış kutucuklardan hangisinde doğru bilgi verilmiştir?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

5. Göz akıllı olmalı  
Ne ki görmüş görende  
Enlemeli boylamalı  
Ne ki bulmuş bulanda

Numaralandırılmış bölümlerle ilgili hangisi söylenebilir?

- A) Birinci kısımda yarım uyak ve redif kullanılmıştır.  
B) İkinci kısımda zengin uyak kullanılmıştır.  
C) Birinci ve ikinci kısımda yalnızca redif kullanılmıştır.  
D) Birinci ve ikinci kısımda yalnızca zengin uyak kullanılmıştır.  
E) Her iki kısımda da uyak ve redif kullanılmamıştır.

6. Ölüm akla gelmez insan sevince  
Sonunu düşünmez inceden ince  
Ne gündüzüm gündüz ne gecem gece  
Seni bekliyorum o gün bu gündür

- a) Bu şiirin kafiye türü: .....  
b) Bu şiirin kafiye örgüsü: .....

Yukarıdaki boşluklara aşağıdakilerden hangileri getirilmelidir?

- A) Tam kafiye – Çapraz kafiye  
B) Yarım kafiye – Düz kafiye  
C) Tam kafiye – Düz kafiye  
D) Zengin kafiye – Sarmal kafiye  
E) Tunç kafiye – Çapraz kafiye

7. I. Ağacımın dalı koptu  
Çocuklar neden korktu  
Şu sokaktan geçerken  
Burnuma börek koktu

II. İhtiyar, elini bağrına soktu  
Dedi ki :”İstanbul muhasarası  
Başlarken aldığım gaza yarası  
İçinden çektiğim işte bu oktu.”

Yukarıdaki dörtlüklerin kafiye örgüsü sırasıyla aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Mani tipi uyak – Çapraz uyak  
B) Düz uyak – Düz uyak  
C) Mani tipi uyak – Sarmal uyak  
D) Sarmal uyak – Düz uyak  
E) Düz uyak – Mani tipi uyak

8. O zaferler getiren atların  
Nalları altındanmış  
Gidişleri akına  
Gelişleri akındanmış

Kafiye Türü

↓  
.....

Şiir Türü

↓  
.....

Yukarıdaki boşluklara aşağıdakilerden hangileri getirilmelidir?

- A) Zengin kafiye – Epik şiir  
B) Tam kafiye – Lirik şiir  
C) Yarım kafiye – Didaktik şiir  
D) Zengin kafiye – Lirik şiir  
E) Tam kafiye – Epik şiir

9. Eriyorum gitgide Geçti istemem gelmeni  
Elveda her ümide Yokluğunda buldum seni  
Gurbet beniğimi de Bırak vehmimde gölgeni  
Bitirdi bir içimde Gelme artık neye yarar

I. 8’li hece ölçüsüyle oluşturulmuştur.

II. Nazım birimleri aynıdır.

III. Gurbet teması işlenmiştir.

IV. Uyak (kafiye) şemaları aynıdır.

V. Bütün dizelerde redif kullanılmıştır.

Yukarıdaki numaralanmış bilgilerden hangileri verilen şiirlerin ortak özelliğidir?

- A) I ve II B) II ve IV  
C) I ve IV D) III ve IV  
E) IV ve V

10. Kuru kütük yanmayınca tüter mi  
Vakti gelmeyince bülbül öter mi

Aşağıdakilerden hangisinde kullanılan uyak türü yukarıda verilen beyittekiyle aynıdır?

- A) Hep aynı hikâye hep aynı masal  
Bir ipek seccade üstünde gibi huzurla  
B) Hep aynı hikâye hep aynı masal  
Sen bu şarkıyı git başka yerde çal  
C) İçerim zemheri, dışarım bahar  
Bir alev halinde geçtiğim yollar  
D) Ayrılık dönüşü olmayan nehir  
Yalnızlık yıkılmış bomboş şehir  
E) Öldürüp kanıma girme  
Gayrlara gönül verme

1. Hece ölçüsü ile ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Türk dilinin milli ve doğal ölçüsüdür.
- B) *Divanu Lügati't Türk*'te ilk yazılı örnekleri vardır.
- C) En çok 7'li, 8'li ve 11'li heceler kullanılmaktadır.
- D) Mısraların sayısal açıdan denk olması gerekli değildir.
- E) Hecelerin bölündüğü yerler durak olarak ifade edilir.

2. Zeytin ağaçları, söğüt gölgesi,  
Bende çıkar güneş aydınlığına,  
Bir nişan yüzüğü bir kapı sesi  
Seni hatırlatır her zaman bana  
Zeytin ağaçları, söğüt gölgesi

Bu dördükle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?

- A) Sarmal uyak kullanılmıştır.
- B) Nazım birimi benttir.
- C) Sessel yinelemeler kullanılmıştır.
- D) Sözcüklerin çağrışım gücünden yararlanılmıştır.
- E) 6 + 5 = 11'li hece ölçüsüyle yazılmıştır.

3. Ecel büke belimizi  
Söyletmeye dilimizi  
Hasta iken hâlimizi  
Soranlara selam olsun

Bu dördüğün uyak türü aşağıdakilerin hangisidir?

- A) Yarım uyak
- B) Tam uyak
- C) Zengin uyak
- D) Cinaslı uyak
- E) Tunç uyak

4. Aşağıdaki dizelerin hangisinde uyak kullanılmamıştır?

- A) Önde uzun bir kışın soldurduğu etekler  
Sonra dönen, dönerken inleyen tekerlekler
- B) Çeyizim sandıkta basılı kaldı  
Kınalar ellerde yakılı kaldı
- C) Komşu kapısını usulca vurdum  
Aç mıdır, tok mudur gizlice sordum
- D) Kuytu ormanları, تنها bağları  
Geziliyor mevsimin yorgun rüzgârı
- E) Yayılır karanlık sisler engine  
Korkarım, bakamam sana ben yine

5. Aşağıdakilerin hangisinde verilen dizelerde redif kullanılmamıştır?

- A) Kardır yağın üstümüze geceden  
Yağmurlu, karanlık bir düşünceden
- B) Kızılmak parça parça olaydın  
Her parçanı bir diyara salaydın
- C) Orada yaşayan erlerin içi  
Bir tasta yoğurur derdi, sevinci
- D) Ben çektiğim kimler çeker  
Gözlerim kanlı yaş döker
- E) Yeni bir ay ördün al bayrağına  
Girdin en sonunda irfan bağına

6. Siz, ağaçlar, elbet beni bildiniz  
Ben sizden ayrılmış yürür bir dalım  
Ey çamlar, köknarlar, ey yeşil deniz  
Ben kendi kendini sürür bir dalım

Bu dördükle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) I. ve III. dizeler arasında zengin uyak vardır.
- B) Doğayla içli dışı olma söz konusudur.
- C) II. dize ile IV. dize arasında cinaslı uyak vardır.
- D) 11'li hece ölçüsüyle yazılmıştır.
- E) II. ve IV. dizeler arasında redif vardır.

7. Hu çeker iniler çalınan sazlar  
Kükremiş dalgalar coşar denizler  
Güneş doğar perdelenir yıldızlar  
Saçar kıvılcımlar sen varsın orda

Bu dizelerle ilgili olarak aşağıda verilenlerden hangisi yanlıştır?

- A) "aaab" biçimiyle uyaklanmıştır.
- B) Redife yer verilmiştir.
- C) Yarım uyak vardır.
- D) Çoğullaştırmalardan yararlanılmıştır.
- E) Serbest ölçüyle yazılmıştır.



8. Doğuda kırmızı, batıda turunc  
Yanık bir yürüğü andıran bu tunç  
Şu renk âleminde ne yok ki bizden  
Mavi, Marmara'dan; mor, Akdeniz'den

Bu dizelerle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Redife yer verilmiştir.  
B) Düz ayak örgüsüyle oluşturulmuştur.  
C) Tam ayak kullanılmıştır.  
D) Hece vezniyle oluşturulmuştur.  
E) Tunç ayak kullanılmıştır.

9. Aşağıdaki dizelerin hangisinde tunç ayak kullanılmıştır?

- A) Tara da zülfünü gerdana bırak  
Görüşmek isterim yollarım irak  
B) Üstümüze gelen boran, kış gibi  
Şahin pençesinde yavru kuş gibi  
C) Bir noktada birleşmiş vatanın dört bucağı  
Gurbet çeken gönüller kuşatmıştı ocağı  
D) Bir nisan akşamı, serin bir günün  
Şark'ın bu sevimli, güzel köyünün  
E) Sonsuzdun bu ak güzelliğinde  
Ölüp ölüp de her an sevginle

10. İşte bir vazoda açmış iki gül  
İşte bir saksıda eşsiz kuşkonmaz  
Gütleri gördükçe gönlüm bir bülbül  
Saksıya baktıkça içimde bir haz

Bu dörtlükle ilgili olarak aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) I. ve III. dizeler birbiriyle tam uyaklıdır.  
B) Dizelerin sonunda redif yoktur.  
C) I. dizede ulama vardır.  
D) Çapraz uyakla yazılmıştır.  
E) Cinaslı ayak vardır.

11. Karac'oğlan der ki kondum göçülmez  
Acıdır ecel şerbeti içilmez  
Üç derdim var birbirinden seçilmez  
Bir ayrılık, bir yoksulluk, bir ölüm

Bu dörtlükle ilgili olarak aşağıda verilenlerden hangisi söylenemez?

- A) Halk şiirine özgü nitelikler taşımaktadır.  
B) Yarım ayak ve redif kullanılmıştır.  
C) 11'li hece ölçüsüyle söylenmiştir.  
D) Sarmal ayak örgüsü kullanılmıştır.  
E) Bir koşmanın son dörtlüğüdür.

12. Aşağıdaki dizelerin hangisinde ötekilerden farklı bir ayak kullanılmıştır?

- A) Bütün sevgileri atıp içimden  
Varlığımı yalnız ona verdim ben  
B) Eslaf kapıldıkça güzelden güzele  
Fer vermiş o neşveyle gazelden gazele  
C) Veysel'i söyleten sen oldun mutlak  
Gezer daldan dala yorulur ahmak  
D) Bu ses rüzgârlara karışır gider  
Gün olur peşimden yürür beraber  
E) Eğer bir gün ölürsem gençliğime doymadan  
Kumral başımı senin dizlerine koymadan

13. İnsanlar içinden kurtulup ne zaman  
Aynamla baş başa, yapayalnız kalsam  
Akislerle susup nihayet bir insan  
Olduğumu bana hatırlatır aynam

Bu dörtlükteki 1. ve 3. dizeler arasında hangi ayak çeşidi vardır?

- A) Cinaslı  
B) Tunç  
C) Yarım  
D) Tam  
E) Zengin

## BENZETME (TEŞBİH)

- ⊙ Sözü daha etkili duruma getirmek için aralarında çeşitli yönlerden ilgi bulunan iki şeyden benzerlik bakımından güçsüz olanı, nitelikçe daha üstün olana benzetmektir.

Tam bir benzetmede dört unsur vardır:

1. **Benzeyen:** Benzetmenin nitelik açısından zayıf olanı
2. **Kendisine benzetilen:** Benzetmenin nitelik açısından güçlü olanı
3. **Benzetme yönü:** Benzeyenle kendisine benzetilen arasındaki benzeşme ilgisi, yönü
4. **Benzetme edatı:** Benzerlik ilgisi kuran “gibi, kadar, sanki, güya, tıpkı, âdeta...” vb. sözcüklerdir.

- ⊙ Benzeyen ve kendisine benzetilen asıl unsurlar; benzetme yönü ve benzetme edatı yardımcı unsurlardır.

Örnek:

Hayat, akıp giden ezeli ırmak gibidir.

- |                         |              |
|-------------------------|--------------|
| • Benzeyen:             | Hayat        |
| • Kendisine benzetilen: | İrmak        |
| • Benzetme yönü:        | Akıp gitmesi |
| • Benzetme edatı:       | Gibi         |

### a. Ayrıntılı Benzetme:

Benzetmenin dört unsuru da kullanılarak yapılan benzetmeye denir.

Örnek:

Dörtlüye gelip Uzak Asya'dan  
Akdeniz'e bir kısrak başı gibi uzanan  
Bu memleket bizim

- |                          |             |
|--------------------------|-------------|
| • Benzeyen :             | Bu memleket |
| • Kendisine benzetilen : | Kısrak başı |
| • Benzetme yönü :        | Uzlanması   |
| • Benzetme edatı :       | Gibi        |

### b. Teşbihbeliğ (Güzel Benzetme):

Benzetmenin asıl unsurları olan “benzeyen” ve “kendisine benzetilen”le yapılan benzetmeye denir.

Örnek:

Birer kâğıt fenerdir meyveler dal ucunda.

- |                          |                    |
|--------------------------|--------------------|
| • Benzeyen :             | Dal ucundaki meyve |
| • Kendisine benzetilen : | Kâğıt fener        |
| • Benzetme yönü :        | Yok                |
| • Benzetme edatı :       | Yok                |

## İSTİARE (EĞRETİLEME)

- ⊙ Bir sözü benzetme amacıyla başka bir söz yerine kullanmaya “istiare” denir. Yani benzetme sanatında asıl unsurlardan sadece biriyle yapılan sanattır.

- ⊙ İstiarenin iki özelliği vardır:

- Benzetme amacı olmalı.
- Sözcük gerçek anlamının dışında, yani mecaz anlamda kullanılmalı.

Örnek:

Ellerim takılırken rüzgârların saçına  
Asıldı arabamız bir dağın yamacına

Bu dizelerde şair “rüzgâr”ı “insan”a benzetmiş ancak “rüzgâr” söylediği ve “insan” söylenmediği için istiare vardır.

- ⊙ İstiare; açık istiare, kapalı istiare ve temsili istiare olmak üzere üçe ayrılmaktadır:

### a. Açık İstiare :

- ⊙ Yalnız kendisine benzetilenin bulunduğu istiareye denir.

Örnek:

Gökyüzünün kandilleri yanmıştı.

- |                          |                 |
|--------------------------|-----------------|
| • Benzeyen :             | Yıldızlar (Yok) |
| • Kendisine benzetilen : | Kandil (Var)    |

### b. Kapalı İstiare

- ⊙ İstiarenin benzetme sanatının asıl öğeleri olan “benzeyen” ve “kendisine benzetilen”den biriyle yapılan bir sanat olduğunu öğrenmiştik. Kapalı istiare ise sadece “benzeyen”in bulunduğu istiaresidir.

Örnek:

Ay, altın ağaçlardan yere damlıyordu.  
Açtım avucumu, altına tuttum.

- |                          |                  |
|--------------------------|------------------|
| • Benzeyen :             | Ay (Söylenmiş)   |
| • Kendisine benzetilen : | Su (Söylenmemiş) |

### c. Temsili (Yaygın) İstiare - (Alegori):

Bir metnin bütününe yayılmış istiaresidir. Düşünce ve olaylar sembollerle anlatılır. Türk edebiyatında şu şiirler temsili istiareye örnektir: Merdiven (Ahmet Haşim), At (Faruk Nafiz), Sessiz Gemi (Yahya Kemal), Çınar (Tevfik Fikret)

## AD AKTARMASI (MECAZİMÜRSEL)

- ⊙ Bir sözcüğün benzetme amacı güdülmeyen aralarındaki çeşitli ilgilerden dolayı başka sözcük yerine kullanılmasına denir.
- ⊙ Birincisi, sözcük mecaz anlamda kullanılmalı ve gerçek anlamda değerlendirilmemelidir. İkincisi, sözcükle yerini tuttuğu kavram arasında bir ilişki olmalıdır.
- ⊙ Ad aktarmasında “sebe-sonuç, iç-dış, parça-bütün, yer-olay, yer-insan, eser-sanatçı” gibi anlam ilgileri bulunur.

Örnek:

“Camı kapat.”

Bu cümlede “cam” sözcüğü “pencere” anlamında kullanılarak ad aktarması yapılmıştır.

Örnek:

Radyoda Orhan Veli çalışıyordu. (Orhan Veli'nin şiiri)

Evi gelecek hafta taşıyoruz. (Evin eşyalarını)

Sokağın girişindeki ilk apartmanda oturuyorum. (Apartmanın da-iresi)

Herkes başının üstünde bir çatı olmasını ister (Ev)

Düşük bir maaşla beş canı besliyor. (İnsan)

## KİNAYE

- ⊙ Bir sözü hem gerçek hem mecaz anlama gelecek şekilde kullanma sanatıdır. Kinayede sözün gerçek anlamını düşünmeye engel bir ipucu bulunmamalıdır.
- ⊙ Sözün gerçek anlamının yanında, asıl geçerli olan mecazi anlamıdır.

Örnek:

Mum dibine ışık vermez.

Gerçekten “mum” dibine ışık vermez ancak burada asıl anlatılmak istenen “bir makamda etkili bir kişinin kendi yakınlarına yardımcı olamayacağı”dır.

Örnek:

Göz yumma ne kadar nuru kararsa  
Sönmez ebedi, her gecenin gündüzü vardır

“her gecenin gündüzü vardır” sözüyle kinaye yapılmıştır.

1. anlamı: Her gecenin mutlaka gündüzünün olduğu
  2. anlamı: “Kötü günlerden sonra güzel günlerin geleceği”dir.
- Asıl anlatılmak istenen anlam da bu anlamdır.

## TEŞHİS (KİŞİLEŞTİRME)

- ⊙ İnsan dışındaki varlıklara insan özelliklerini aktarmaktır. Bir açıdan onlara kişilik kazandırmaktır.
- ⊙ Yani sadece insan için kullanılabilen bir özelliği insan dışındaki varlıklar için kullanmaktır.

Örnek:

Sazım ne susuyorsun  
Bir şeyler çal söyle

Bir şeyler çalıp söylemek sadece insanlara özgü bir özelliktir, bu şiirde “saz” için kullanılarak kişileştirme yapılmıştır.

Örnek:

Odun ve kömür yüklü vapurlar  
Memnun ve kedersiz girerler Haliç'e  
“Vapurlar” kişileştirilmiştir.

## İNTAK (KONUŞTURMA)

- ⊙ İnsan dışındaki varlıkların insan gibi konuşturulmasıyla oluşan bir söz sanatıdır. Teşhis ve intak sanatı bir arada kullanılır. Teşhis ve intak masallarda ve fabllarda çokça görülür.

Örnek:

Hırçın esen rüzgârlara  
Seni sordum “Yok” dediler.

Bu dizelerde “rüzgârlar” konuşturulmuştur.

Örnek:

Dal bir gün dedi ki tomurcuğuna: “İçimde kanayan yara gibisin.”

Bu dizede “dal” konuşturulmuştur.

Bilgi Kutusu



İntak sanatının olduğu her yerde aynı zamanda “kişileştirme” sanatı da vardır. Çünkü konuşma özelliği sadece insana özgü bir durumdur. İnsan dışındaki varlıklar konuşurduğu zaman hem intak hem de kişileştirme sanatı yapılmış olur. Ancak kişileştirmenin olduğu her yerde intak olmayabilir. İntak olması için mutlaka konuşurmanın olması gerekir.

## TARİZ (İĞNELEME)

- ⊙ Sözlük anlamı, dokunaklı söz söylemek, ilişmek, sataşmak demektir. Bir sözün tersini (zıttını) kastedecek şekilde söylemektir. Yani söylenen sözle anlatılmak istenen arasında bir zıtlık vardır.
- ⊙ Birini küçük düşürmek, onunla alay etmek ya da onu iğnelemek amacıyla söylenecek sözün tam tersi olan bir sözü anlatmak ister. Çok fazla yemek yiyen birine “Hiç yemediniz, biraz daha yiyin!” demek bir tarizdir.

Örnek:

O kadar zeki ki bütün sınıfları çift dikiş gidiyor.

Bu cümlede “zeki” sözcüğü tersini kastedecek şekilde kullanılarak tariz yapılmıştır.

## HÜSNÜTALİL (GÜZEL NEDEN BULMA)

- ⊙ Bir olayın meydana gelişini hayali ve güzel bir nedene bağlamaya denir.
- ⊙ Söze güzellik katmak amacıyla herhangi bir konuyu asıl nedeni dışında gerçek olmayan bir nedenden dolayı meydana geliyormuş gibi anlatmaktır.
- ⊙ Yani şair, bir olayın gerçek nedenini inkâr edip hayali bir nedene bağlar. “Güller yüzünün renginden utandıkları için kızardılar.” sözünde şair güllerin kırmızılaşmasının nedeni olarak “sevğilisinin yüzünün renginden utanmaları”nı gösteriyor.

Örnek:

Üstelik seni sevmek haşlanmış pirinçleri beyazlatır.

Pirinçler haşlandığında normal olarak beyazlar ancak şair bu gerçeği bir kenara bırakıyor ve pirinçlerin beyazlama sebebi olarak “sevmeyi” gösteriyor.

## MÜBALAĞA (ABARTMA)

- ⊙ Bir şeyi olduğundan çok büyük, fazla ya da çok küçük göstermeye “abartma” denir.
- ⊙ Bir şeyi olduğundan çok büyük göstermek (örneğin dev gibi demek) abartmadır veya çok küçük göstermek (zayıf biri için sinek gibi demek) de abartmadır.

Örnek:

Uçan yıldızı dondurur Ardahan'ın kışları

Şair, Ardahan'ın çok soğuk olduğunu anlatmak için “Ardahan'ın kışları yıldızı dondurur” diyerek abartma yapmıştır.

Örnek:

Gözlerinden göğsüme sayısız yıldız akar  
Bir gülüşün içimde binlerce lamba yakar

Şair, “göğsüne sayısız yıldız akması”, “gülüşünün binlerce lambayı yakması” sözleri ile abartma yapmıştır.

## TECAHÜLÜARIF (BİLMEZLİKTEN GELME)

- ⊙ Bir nükte, espri yapmak ya da anlam inceliği oluşturmak amacıyla bilinen bir gerçeği bilmiyormuş gibi söylemektir.

Örnek:

Su insanı boğar, ateş yakarmış  
Geç anladım taşın sert olduğunu

Her insan normalde suyun insanı boğduğunu, ateşin yaktığını, taşın sert olduğunu bilir ama şair bunları önceden bilmiyormuş gibi davranarak tecahülüarif sanatı yapmıştır.

## TEVRIYE

- ⊙ Bir sözün, iki ya da daha fazla anlama gelecek şekilde kullanılmasına denir.
- ⊙ Bir diğer söyleyişle birden fazla gerçek anlamı olan bir sözcüğü herkesçe bilinen anlamında değil de uzak anlamını kastederek kullanma sanatıdır.

Örnek:

Biliyorum Saadet  
Bana dünyada gelmez  
Ölümü bekliyorum

Bu şiirdeki “saadet” kelimesinde tevriye vardır.

1. anlamı: kişi adı
2. anlamı: mutluluk

## TENASÜP

- ⊙ Anlamca birbiriyle ilişkili sözcükleri bir arada kullanma sanatına denir. Birbiriyle ilgili en az iki sözcük bir arada kullanılmalıdır.

Örnek:

Gün doğumundan gün batımına kızardı bahçe  
Bir bir leylak, nergis, lale ve sümbül düştü

Bu dizelerde çiçek isimleri sıralanarak tenasüp sanatı yapılmıştır.

Örnek:

Kazanda su kaynasa sanki ben pişiyorum  
Bir kuş, kuşu öldürse ben can çekişiyorum

Birinci dizede “kazan, kaynama, su, pişme” sözcükleri birbiriyle ilgilidir. İkinci dizede “can çekişme, öldürme” sözcükleri anlamca birbiriyle ilişkili sözcüklerdir ve bir arada kullanıldığı için tenasüp sanatı yapılmıştır.

## TELMİH (HATIRLATMA)

- ⊙ Şiirin içinde geçmişteki herhangi bir olayı, ünlü hikâyeleri, efsaneleri, ünlü bir kişiyi, yaygın bir atasözünü hatırlatacak bir sözün kullanılmasına “telmi” denir.

Örnek:

Ekmek Leyla oldu bire dostlarım  
Mecnun olup ardı sıra giderim

Şair bu dizelerde “Leyle ile Mecnun” hikâyesini hatırlatmıştır.

## TEZAT (KARŞITLIK)

- ⊙ Anlamca birbirinin karşıtı iki düşünce, duygu ve hayalin bir arada kullanılmasıdır.

Örnek:

Yükseğinde büyük namı karın var  
Alçağında mor sümbüllü bağı var

Şair “yükseğinde” ve “alçağında” sözcükleriyle tezat sanatı yapmıştır.

## İSTİFHAM (SORU SORMA)

- ⊙ İstifham, soru sorma sanatıdır. Sorulan soruya cevap bekleme niyeti yoktur. Sevgi, nefret, üzüntü, öfke, kin gibi heyecan verici duygular bu yolla ifade edilir.

Örnek:

Nerde Ertuğrul'u koynunda büyütmüş obalar?  
Hani Osman gibi Orhan gibi gürbüz babalar?

Şair, kaybolup giden bazı değerlerden dolayı üzüntüsünü soru yoluyla dile getirmiştir.

## CINAS

- ☉ Söylenişleri ve yazılışları aynı, ancak anlamları farklı olan sözlerin bir arada kullanılmasıyla oluşan söz sanatıdır.

### Örnek:

Terziye kumaş geldi düşünür ki ne kese  
Ölçtü, biçti baktı ki ne cep olur ne kese

Birinci dizedeki “kese” “kesmek” anlamında, ikinci dizedeki “kese” ise “para kesesi” anlamında olduğu için cinastır.

### Örnek:

Yanalı  
Haylice vakit oldu  
Ben bu yerde yanalı  
Binme nâmert atına  
Ya mihî düşer ya nalı

“yanalı” ile “ya nalı” sözcükleri arasında cinas vardır.

## TEKRİR (TEKRARLAMA)

- ☉ Anlatımı çekici kılmak için bazı kelimelerin veya kelime gruplarının cümle içinde veya arka arkaya gelen cümlelerde tekrarlanmasıyla yapılan edebî sanattır.

### Örnek:

Söz ola kese savaşı  
Söz ola kestire başı  
Söz ola ağulu aşı  
Yağ ile bal ede bi söz

Bu dörtlükte “söz ola” ifadesinin tekrarıyla tekrar sanatı yapılmıştır.

## LEFFÜNEŞİR

- ☉ Birinci dizede söylenen birkaç kelimenin anlamca ilişkili olanlarını ikinci dizede kullanma sanatıdır. Bir dizede iki ya da daha fazla kavramdan bahsettikten sonra diğer dizede onlarla ilgili açıklama yapmaktır.

### Örnek:

Biz denizde kaptan, ovada çiftçi, şehirde esnaf olan  
Biz gemi yürüten, tarla süren, alışveriş yapan

Birinci dizede “denizde kaptan”, “ovada çiftçi”, “şehirde esnaf” sıralandıktan sonra ikinci dizede bu kavramlarla ilgili “gemi yürüten”, “tarla süren”, “alışveriş yapan” sözleri söylenerek leffüneşir yapılmıştır.

### Örnek:

Bakışların kor ateş  
Duruşun durgun su  
Biri yakar, biri boğar

Birinci dizedeki “kor ateş” ile “yakar”, “durgun su” ile “boğar” bir-biriyle ilgili sözcükler sıralanarak leffüneşir yapılmıştır.

## ULAMA

- ☉ Ünsüzle biten bir sözcüğün son sesini kendisinden sonra gelip ünlü ile başlayan sözcüğün ilk ünlüsüne bağlamaya ulama denir.

“Âşık ağlar” sözünde “âşık” sözcüğünün son ünsüzü olan “k” alınıp “ağlar” sözcüğüne ulanır ve şöyle okunur: “Âşı-kağlar”

### Örnek:

Tan yeri atanda şafak sökende  
Düşmanın üstüne hörelenmeli  
Düşman kalkan alıp kılıç çekende  
Yiğit on beş yerden yaralanmalı

Bu dörtlükteki “düşmanın üstüne”, “kalkan alıp”, “yiğit on” sözcükleri arasında ulama yapılabilir.

## İRSALİMESEL

- ☉ Sözü inandırıcı ve etkili kılmak için atasözü veya atasözü değerinde özlü sözlerle örnekler vermektir. Ziya Paşa'nın Terkib-i Bend'inde çokça görülür.

### Örnek:

Yırtıcı kuşun ömrü olur az  
Bir tek ipte iki cambaz oynamaz

Bu şiirin içinde “Bir ipte iki cambaz oynamaz.” atasözü kullanılarak irsalimesel yapılmıştır.

### Örnek:

Kirpikleri uzundur yarin hayâle sığmaz  
Eski meseldir mızrak çuvala sığmaz  
Esnafa da insaf gerektir  
Bal tutan parmağını yalar demişler.

Bu şiirin içinde “Mızrak çuvala sığmaz.” ve “Bal tutan parmağını yalar.” atasözleri kullanılarak irsalimesel yapılmıştır.

Örnek:

Çağır Karac'oğlan çağır  
Taş düştüğü yerde ağır  
Gönül sevdiğinden soğur  
Görülmeği görülmeyi

Bu şiirin içinde "Taş düştüğü yerde ağır." atasözü kullanılarak irsalimesel yapılmıştır.

## SECI

- Düzyazıda yapılan uyağa denir. Divan edebiyatı döneminde kullanılan bir sanattır. Divan nesrinde (düzyazı) birbiriyile uyaklı olabilecek sözcükleri arka arkaya sıralamaktır.

Örnek:

İlahi gönlüm oduna ne yaktınsa o tüter, ilahi vücudum bahçesine ne diktinse o biter.

Bu cümlede "yaktınsa" ile "diktinse" arasında, "tüter" ile "biter" arasında uyak vardır. Bu durum seciyi oluşturmaktadır.

Örnek:

İlahi, kabul senden, ret senden; şifa senden, dert senden İlahi, iman verdin, daim eyle; ihsan verdin, kaim eyle.

Bu cümlede "ret" ile "dert", "iman" ile "ihsan", "daim" ile "kaim" arasında uyak vardır.

## RÜCU

Sözün etkisini artırmak için daha önce söylediği düşünceden dönüp tam tersini söylemektir.

Örnek:

Erbab-ı tesavür çoğalıp şair azaldı.  
Yok, öyle değil, şairin ancak adı kaldı.

## SEHLİMÜMTENİ

Söylenmesi kolay görünen ancak kolay söylenemeyecek dizeler söyleme sanatıdır.

Örnek:

Ete kemiğe büründüm  
Yunus diye görüldüm

## AKİS

Bir dize ya da cümlelerin anlamlı iki parçasından birini söyleyip diğerini de ters çevirerek söylemektir.

Örnek:

Cennet gibidir ruyın, ruyın gibidir cennet  
Âdem doyamaz sana, sana doyamaz âdem

## NİDA (SESLENME)

Seslenme sanatıdır.

Örnek:

Gurbetten gelmişim yorgunum hancı!  
Şuraya bir yatak ser yavaş yavaş!

## TERDİT (BEKLENMEZLİK)

Bir konuya ilişkin bir şeyler anlattıktan sonra sözü beklenmedik biçimde bitirme sanatıdır.

Örnek:

İndim yârin bahçesine  
Parsellenmiş

## TEDRİC (DERECELENDİRME)

Söylenecik sözleri belli sırayla ortaya koyma sanatıdır.

Örnek:

Her şey araya giriyor, aradan çıkıyor  
Arada çocuklar doğuyor, büyüyor, yürüyor  
Arada evler, evlenmeler, ölümler duruyor  
Arada yaz, kış, bahar, dünya dönüyor

## AKROSTİŞ

Dizelerin baş harflerinin birleşmesi sonucu anlamlı bir sözcük veya isim çıkacak biçimde şiir yazmaktır.

Örnek:

Var olan bir sen bir ben bir de bu bahar  
Elden ne gelir ki? Güzelsin, gençliğin var,  
Dünyada aşkımız ölüm gibi mukaddes.  
İnan ki bir daha geri gelmez o günler,  
Âlemde bu andır bize dost esen rüzgâr

## İKTİBAS (ALINTI YAPMA)

Bir sözü, bir ayeti olduğu gibi ya da kısaltarak aktarmaktır.

Örnek:

Bir şarkı dökülüyor sokağa  
Unutulmuş bir pencereden  
"Geçtim yine dün eski hazan bahçelerinden"

1. Geceye pencereden bakıyorum  
Bir şarkı üşümüş sokakta  
Bu parçadaki söz sanatı aşağıdakilerden hangisidir?  
A) Tevriye B) Telmih C) Teşhis  
D) Teşbih E) Kinaye
2. Bu sesler işte sessizliğini büyüten toprak  
O senin sardunyalara gibi konuşkan sessizliğini  
Bu parçada kullanılan söz sanatı aşağıdakilerden hangisidir?  
A) Teşbih B) Telmih C) Tezat  
D) Tevriye E) İstifham
3. Sana Leyla dedim Suna dedim şiirlerde şarkılarda  
Gerçek adın bir fısıltı gibi kaldı ağızlarında dudaklarda  
Bu dizelerde kullanılan söz sanatları aşağıdakilerden hangileridir?  
A) Telmih - Teşbih  
B) Tevriye - İstiare  
C) Kinaye - Teşbih  
D) Tecahülûarif - Kinaye  
E) Mübalağa - Teşbih
4. Önce yorgun bir âma çıktı yolun ucundan  
Değneğiyle tutarak toprağın avucundan  
Köye varan yokuşun aştı en dik yerini...  
Sırma saçlım, süzerek ışıklı gözlerini  
Verilen dörtlükte altı çizili bölümlerdeki söz sanatları sırasıyla aşağıdakilerin hangisinde verilmiştir.  
A) İntak - Kinaye  
B) Teşbih - Mecazımürsel  
C) İstiare - Mübalağa  
D) Teşhis - Teşbih  
E) İstiare - Hüsnütalil

5. Gidiyorum işte gör  
Hayalde gör, düşde gör  
Sen beni dost bilmedin  
Bir zalime düş de gör  
Altı çizili sözler arasındaki söz sanatı aşağıdakilerden hangisidir?  
A) Hüsnütalil B) Teşbih C) Teşhis  
D) Cinaz E) İrsalimesel
6. Gülmek ol goncaya münasiptir,  
Ağlamak bu, dil-i hazine gerek  
Yukarıdaki dizeler hangi sanata örnek gösterilebilir?  
A) Tariz B) Tezat C) Mübalağa  
D) İstifham E) Aliterasyon
7. Gökyüzünde İsâ ile  
Tûr Dağı'nda Musa ile  
Elindeki âsâ ile  
Çağırayım Mevlam seni  
Bu dörtlükteki belirgin söz sanatı aşağıdakilerden hangisidir?  
A) İstiare B) Kinaye C) Tevriye  
D) Tecahülûarif E) Telmih
8. Deniz ve mehtap sordular seni : Neredesin?  
Yukarıdaki dize hangi sanata örnek gösterilebilir?  
A) Teşbih B) İstiare C) İntak  
D) Mübalağa E) Tezat



9. Gece midir insanı hüzünlendiren,  
Yoksa insan mıdır hüzünlenmek için  
Geceyi bekleyen?  
Yoksa ben miyim seni düşünmek için,  
Geceyi bekleyen?  
Gece midir seni bana düşündüren?
- Bu dizelerdeki en belirgin söz sanatı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tezat B) Mübalağa C) Tekrir  
D) İstiare E) Teşbih

10. Aslan kükreyişi değil kafeste  
Bir insan yüreği saklı bu seste  
Bu benim derdime uyan bir beste  
Annem öldü diye ağlıyor deniz
- Yukarıdaki dörtlükte aşağıdaki açıklamalardan hangisini örneklendiren bir edebî sanat vardır?

- A) Bir sözü benzerlik ilgisi olmaksızın başka bir söz yerine kullanma  
B) Şairin, bildiği bir şeyi bilmiyormuş gibi anlatması  
C) Bir sözcüğü iki anlamı birden sezdirecek biçimde kullanma  
D) Aynı konu ile ilgili kavramları bir arada kullanma  
E) Bir varlık ya da kavramın başka bir varlığın başka bir özelliğini alması

11. Sana âşık olmuş, sırlıklam gökte güneş  
Gece, ay ışığında göz kırpmıyor yıldızlar
- Bu dizelerdeki sanatlı söyleyişe benzer bir söyleyiş aşağıdakilerden hangisinde vardır?

- A) Sesim odaya giren bir serçe kadar ürkek  
Ve saçım, gözlerimin içi gibi karanlık  
B) Bir salgın alevsin içimde bugün  
Yakmaya en sönmez yerden başladın  
C) Varmak istediğim uzak limana  
Gemiler beni almadan kalkıyor  
D) Yol üstü çeşmeler bakar kenardan  
Susamış yıldızlar, iner göllere  
E) Bir ah çeksem dağı taşı eritir  
Gözüm yaşı değirmeni yürütür

12. Elinde ne nakıştı ne desen  
Bilmezler, anlamazlar ne desen

Yukarıdaki dizelerde görülen edebî sanat, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Aliterasyon B) Seci C) Cinas  
D) Mübalağa E) İstiare

13. Aşağıdakilerin hangisinde "telmih" (hatırlatma) sanatına örnek vardır?

- A) Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın  
Gömelim gel seni tarihe desem sığmazsın.  
B) Kaldırımlar, çilekeş yalnızların annesi  
Kaldırımlar, çimde yaşamış bir insandır.  
C) Enginlere at sürdüğün akşamdı kenardan  
Kalyonları emrinle yürüttün karalardan  
D) O tutmuş başın en sonra unutturdu bana  
Gözlerim görmüyor etrafı, güneş vurdu banal  
E) Kağrı kayboldu, güneş battı bir insan sesi var.  
Kız uzaklaştı fakat bende o baş dönmesi var.

14. Kuşlar sizden kaçmasın, dal ürkmessin  
Sokak sizinle yaşasın güzeli, inceyi

Yukarıdaki dizelerde görülen edebî sanat aşağıdakilerden hangisinde örneklendirilmiştir?

- A) Zaman bir kuşak gibi  
Sarıl sarıl bitmiyor  
B) Hey Rıza kederin başından aşkın  
Bitip tükenmiyor elem-i aşkın  
C) Çıplak bir ağaç durgun suda görüntün  
D) Bahtım, bir türlü ateş almayan çakmak gibi  
E) Dalgalar diş biliyordu maceracı gemilere

1. Aşağıdakilerin hangisinde ayraç içinde verilen sanat yoktur?

- A) İşte dallarda açan çiçek  
Yaprakları gecelerden kurtulmuş  
(*Tenasüp*)
- B) Boğaz gümüş bir mangal, kaynatır serinliği;  
Çamlıca' da, yeredir göklerin derinliği.  
(*Istiare*)
- C) Hayattan canlı ölüm, günahahtan baskın rahmet;  
Beyoğlu tepinirken ağlar Karacaahmet..  
(*Cinas*)
- D) Zerrelereim çözülmüş gibi sesler veriyor  
Ben sıcak bir denize inen buzdan bir dağım  
(*Tezat*)
- E) Ölüm indirmede gökler ölü püskürmede yer  
O ne müthiş tipidir savrulur enkâz-ı beşer  
(*Mübalağa*)

2. Aşağıdaki dizelerin hangisinde "irsalimesel" sanatı vardır?

- A) Dağlar birbirine yalvarıyordu  
Kuşlar çiçeklere sesleniyordu
- B) Dün benimle birlikte gülen tanıdıklarım  
Yalnız bir hatırası kaldı artık yanımda
- C) Bir hamal kayığını sarhoş bilmez, yat sanır  
Eşeğe gem vurmayın, kendisini at sanır
- D) Benim gönlüm kış günü aç  
Kalan bülbül gibi muhtaç
- E) Kalbim gece, sen bir güneş  
Kışın senden alır ateş

3. Ellerin Çukurova pamuğu kadar beyaz ve yumuşak

Bu cümlede benzetmenin öğeleri kaç numaralı sütunda doğru verilmiştir?

	I.	II.	III.	IV.	V.
Benzeyen	Eller	Çukurova Pamuğu	Beyaz	Eller	Yumuşak
K. benzetilen	Çukurova Pamuğu	Eller	Yumuşak	Çukurova Pamuğu	Eller
B. yönü	Beyaz ve Yumuşak	Yumuşak	Eller	Kadar	Çukurova Pamuğu
B. edatı	Kadar	Kadar	Kadar	Beyaz	Kadar

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

4.

I. <b>Kinaye:</b> Bir sözü hem gerçek hem mecaz anlama gelecek şekilde kullanmadır.	Bulamadım dünyada gönüle mekân Nerde bir gül bitse etrafı diken
II. <b>Mecazımürsel:</b> Bir sözcüğü benzetme amacı gütmekten başka bir sözcük yerine kullanma sanatıdır.	Kandilli yüzerken uykularda Mehtabı sürükledik sularında
III. <b>Tecahütüarîf:</b> Bir nükte yapmak ya da anlam inceliği oluşturmak amacıyla bilinen bir gerçeği bilmeyormuş gibi davranmaktır.	Eğilmiş arza, kanar, muttasıl kanar güller Durur alev gibi dallarında kanlı bülbüller Sular mı yandı? Neden tunca benziyor mermer?
IV. <b>Teşhis:</b> İnsan dışındaki varlıklara insana ait özellikler verme sanatıdır.	Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilal! Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celal!
V. <b>İntak:</b> İnsan dışındaki varlıkların insan gibi konuşturulmasıyla oluşan bir sanattır.	Çocuğa kim demiş küçük bir şey Bir çocuk belki en büyük bir şey.

Açıklamaları yapılan edebî sanatlar, numaralandırılmış kutucuklarda örneklendirilmiştir.

Buna göre, hangi bölümdeki örnek yanlış verilmiştir?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

5.

Öyle kaynaşmışız ki derinden  
Bazen Kerem oluruz, bazen Aslı  
Dağlar deleriz Ferhat oluruz.  
Bir içli Emrah oluruz bazen

Bu dördükteki belirgin söz sanatı, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Teşhis B) Telmih C) Teşbih  
D) Tenviye E) Tenasüp

6.

İlahi her neyi gülzar ettinse onu ittim, ilahi elime her ne sundunsa onu tuttum; ilahi gönlüm oduna ne yaktınsa o tüter, ilahi vücudum bahçesine ne diktinse o biter.

Bu parçadaki altı çizili sözcükler aşağıdakilerden hangisine örnektir?

- A) İmale B) Seci C) Aliterasyon  
D) Redif E) Cinaz

7. Ben bir ayırık otuyum.  
Ne buğday amcam,  
Ne pirinç dayım,  
Mısırla akraba bile değilim.  
Bir yeşermeye göreyim: Nafile kurumam.
- Yukarıdaki dizelerde görülen edebî sanat aşağıdakilerden hangisidir?

A) İntak B) Teşbih C) Mübalağa  
D) Tenasüp E) İstifham

8. Yalnızlığı sevmiyorum  
Yalnız kim ola ki  
Kendim  
Kendimin kendini sevmiyorum  
Kediler hariç

Bu dizelerde aşağıdaki söz sanatlarından hangisi kullanılmıştır?

A) Tenasüp B) Tekrir C) Benzetme  
D) İstiare E) Kinaye

9. Kirpikleri uzundur yârin hayale sığmaz  
Meşhur bir meseldir mızrak çuvala sığmaz

Ey en güzel güneş, ey ebedi ateş yak beni  
Nesimi gibi soy, Mansur gibi yak

Yukarıdaki altı çizili bölümlerde sırasıyla aşağıdaki söz sanatlarından hangileri vardır?

A) Tecahülûarif - mecazımürsel  
B) Açık istiare - hatırlatma  
C) İrsalimesel - telmih  
D) Hüsnütalil - ad aktarması  
E) Terdit - iktibas

10. Doğu'da kış zordur yavrum  
Tandırdı tezek yakar Erzurum  
Buz tutar saçakların kenarı  
Gece çökünce karlı ovaya  
Donmuş görsün karanlığı

Altı çizili dizede aşağıdaki söz sanatlarından hangisi vardır?

A) İstiare B) Mecazımürsel C) Teşbih  
D) Kinaye E) Telmih

11. Kitap en iyi arkadaş  
Bana neyi sorsam söyler  
Ne anlatsa en sonunda  
Çalış, iyi, doğru ol der

Bu dörtlükte kullanılan edebî sanat aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kinaye B) Telmih C) İntak  
D) Tecahülûarif E) Tariz

12. Yaklaşırken bu bakır tenli güzel kıvrılarak  
Karlı gönlümde güneş gördü kızıl bir yaprak

Bu dizelerde olduğu gibi benzetme öğelerinden yalnız benzeyen ve kendisine benzetilenin kullanıldığı söz sanatı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kinaye B) Tam teşbih C) Telmih  
D) Teşbihibelig E) Tenasüp

13. Ama bir gülüşünle bütün güneşler açar  
Bulutlar dalda kalır yağmur ormandan geçer

Bu dizelerde kullanılan sanat aşağıdakilerden hangisidir?

A) İktibas B) Hüsnütalil C) İstiare  
D) Teşbih E) Kinaye